

Amicus
DE RE NAVA

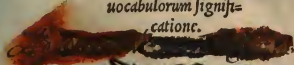
uonij **LIBEL**

ini ruc non am **LVS**, 34.2.F.10.
uonij modo

In adolescentuloꝝ bonarum artium studioꝝ
forum fauorem, ex Bayfij uigilijs excer-
ptus, & in breuem summulam facilitatis
gratia redactus.

Addita ubiq; puerorum causa, uulgari
uocabulorum signifi-
catione.

VIR-
TUTE DVCE,

COMITE FORTVN.

LVGDVNI APVD S
GRYPHIVM,

1540.

Amicus

DE RE RE RE

RE RE RE RE RE
RE RE RE RE RE
RE RE RE RE RE

In nomine domini Amen
Actum in curia Cantuarie
die 15 mensis Junii anno
domini 1234

RE RE RE RE RE

RE RE RE RE RE

RE RE RE RE RE
RE RE RE RE RE
RE RE RE RE RE

CAROLVS STE

PHANVS ADOLESCEN

tulis bonarum literarum stu-
diosis S.

T audijt Lazarus Bayfius, fingulare
noſtri ſeculi literarum ornamentum, uo-
bis utiles & gratos fuiſſe quos nuper ex
ſuis uigilijs deſumpſeram libellos, de
Vaſculis, & re Veſtiaria: non ſolum id
quidem pergrato & leni animo tulit, ſed etiam (ut eſt
ipſe ueſtræ utilitatis apprimè ſtudioſus) tertium libellum
duobus ſuperioribus adiungi uoluit, in ueſtram gratiam
ex ſuis laboribus deſumptum, quos poſtremis diebus DE
RE NAUALI in publicum emiſerat. Nempe hac
ratione ſummopere cupiens ueſtris æque ac eruditorum
ſtudijs conſulere: & quæ in fonte primo & ipſa origine
rei naualis obſcuriora à Græcis autoribus deſumpta in
bene eruditorum fauorem ſcripta erant, uobis hac ſum-
mula facilia & quauis luce apertiora reddi. Qui certe
animus non poteſt non à ſingulari quodã in iuuenulos
bonarum literarum ſtudioſos amore proficiſci. Factum eſt
itaq; à nobis ſumma cum diligentia, quod uir eruditiffi-
mus, & facile paſſus eſt, & omnino ſuaſit: totamq; rei
Naualis ſumman in hunc libellum ita digeſimus, ut ſim-
ilima iam uobis futura ſit huius rei cognitio, quæ ha-
ctenus à perquam paucis fuit intellecta. Inde fiet ut poſt-
hac non amplius rem Naualem in dubium uocetis, neque
tam facile poſitis cum quibuſdam aberrare, quorum

alter scalmum pro nauis piscatoria, alter remulcum pro nauigiolo, & cornua pro mali partibus sumpsisse uisus est: non minus scèdè lapsi, quàm qui uel fræna, uel lupata pro aliquo equorum genere sumpserit. Fiet inde, iuuen- culi, ut posthac quæ super ipsis fluminibus sunt uaria nauigia, facile suis nominibus exprimatis, atque adeo ea quæ cum à Vergilio, Cicerone, Liuiio, tum etiam alijs probatis autoribus de marinis nauigijs scripta sunt, faci- lissime intelligatis. Res est certe digna quæ à uobis ho- norifice tractetur, & eo in honore habeatur quo res hæc haberi solent, quæ raræ cum sint, utilissima sunt tamen, & apprime necessaria. Ab hoc uero libello si quid fru- ctus, si quid utilitatis ac commodi accipietis: non id qui- dem nobis aut nostræ diligentie arrogatum: sed

Lazari Bayfij, uestri in hac re præceptoris,
studiorum uestrorum amantissimi,
summæ cruditioni, singu-
lariq; doctrinæ at-
tributum cu-
pinus,

3

S V M M A R E I

N A V A L I S

E X B A Y F I O.

N A V I S.

FACILES ut simus & breues, quem admodum adolescentulos nostros plurimum desyderare cognouimus, antequam ad rei naualis interpretationem aggrediamur, eos paucis admonitos decet ordinis, quem in hoc libello passim obseruaturi sumus.

Itaque primum nostro more nauis significationem, & que ab ea dictione profisciscuntur, tum Græca tum etiam Latina uocabula in grammaticorum gratiam explicabimus. Inde uero ad generalia nauium nomina, & differentias sermonem transferemus. Post hæc autem, ad uarios nauium usus & primas constructiones duccemus sermonem: ut uel ea ratione particularem nauium rationem persequamur. Postrema omnium erit partium nauis, & instrumentorum explicatio.

NAUIS (Græcis ναῦς dicta) quid sit, notius est *notis*.
omnibus quam ut longiori interpretatione opus habere uideatur. comprehendit enim tam ea instrumenta quibus per flumina, stagna, lacus, & huiuscemodi aquas dulces, animi causa circumuehinur, aut utilitatis

nostræ, uel lucri gratia aliquid circumferimus: quàm ea quibus maria magna nauigamus, & in uarias regiones transfretamus, uel belli, uel etiam mercium gratia.

Nauem bonorum omnium egregia translatione dixit Cicero ad Cornificium libro duodecimo epistol. pro Repu. bonorum per id tempus uectrice & faultrice: quo tempore ipse Cicero audiebatur, & auctoritatem atque existimationem retinebat, clauumq; in puppi tenens Reip. nauem gubernabat: Quamobrem (inquit) mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu. Sed quicumq; uenti erunt, ars nostra certe non aberit. Quid enim prestare aliud uirtus potest? Hoc est, quamdiu ipsi audiemur, & à nostris consilijs Respu. stabit, boni uiri, hoc est, uirtutis studiosi & honestatis amantes, tanquam in nauis quadam (cuius nos gubernatores, & naucleri erimus) dignitatem suam atq; auctoritatem perpetuo retinebunt, rectamq; nauem semper tenebimus: nisi contrarijs uentis profligata tandem demergatur, ac deprimatur, hoc est, nefario consilio submersa Respublica concidat. Quicumq; autem id molientur, dabimus operam, ut arte & diligentia nostra uicti, tandem quiescant. Quid enim aliud prestare uirtus potest? quid præterea nauclerus in nauis arte sua potest efficere, quàm rectam tenere nauem, uentis etiam resstantibus? quòd si ipsa uentorum uis atq; impetus artem suam uincat: iam uela uentis sunt permittenda, & fortunæ in aduersis cedendum. Hæc paulo fusius tractauimus propter translationis nobilitatem, & sensum paulo

paulo obscuriorem.

NAVIGIVM, cum à naue descendere uideatur, & quasi nauis ipsius actionem, hoc est, nauigationem & iter quod nauis fit, Græci πλῆρ uocant, significare (ut ex Iureconsulti uerbis latissime ostendit Baysius) tamen etiam pro omni nauis genere quo in mari utimur persepe & frequentius sumi solet: & id significare potissimum quod Græci πλοῖον uocāt, toute espece de batteau, galce, ou nauire. Vnde paruū et magnū nauigium dixit Cicero de oratore: & dissolutū ac dissipatum nauigium protulit idem ad Atticum, nauerompue, cassce, & brisce. Etiam conductum nauigium dixit Horatius in primo epistolarum, cum quis pretio nauis uehitur: Conducto (inquit) nauigio æque Nauseat, ac locuples. Item & speculatoria nauigia dixit Cæsar quarto belli Gallici, pro exploratorijs nauibus, de quibus postea suo loco.

Colligere etiam nauigia dixit Cicero, assembler les nauires pour soy partir. Quinetiam idem in Verrē paruulum nauigium protulit, pro eo quod nostrum uulgas uocat, une petite barque ou batteau. Et pro Sextio perparuum nauigium uocat, ut in ipsius Bayfij libro latius & fusius adnotatum uidebis. Nam hic breuibus tantum singula delibare & attingere statuimus.

NAVIGIOLVM item pro perparuo nauigio sumi solet, une flette. Lentulus in epistolarum familiarium libro duodecimo: Nos uix ipsi singulis cum nauigiolis recipemur. Græci id πλοῖον uocant.

NAVIVM tyrocinium per translationem uocauit Plinius lib. uigesimoquarto, cap. septimo, cum

primum mari committuntur naues, & ueluti in Neptuni militiam conscribuntur. huius rei nos admonuit Budæus, literarum ornamentum singulare.

NAVICULA etiam à naue deductum nomen habet: & paruum nauigium siue etiam nauigiolum significat, quo huc atque illuc uoluptatis aut negotiorum causa circumuehirur: siue id per flumen, siue etiam per ipsum mare fiat: ut Venetijs aliquando uidimus. uocant autem illi barcam aut gondolam. Nostrum uulgus nauicellam appellat, une nacelle (quanquam nauicella cum Iureconsulto magis proprie pro naue piscatoria sumatur, ut dicemus suo loco) Cice. 14. ad Atticum: Deinde ad epulas Vestorij nauicula.

NAVICULAM duorum scalmorum dixit Cicero 1. de oratore: pro ea quæ duobus remis agebatur. Id est quod superiori exemplo, nauigiolum Lentulus uocauit. Scalmus autem quid sit, suo loco dicemus, ubi nauis partes explicabimus.

PARVAM insuper nauiculam dixit idem Cicero ad Quirites post reditum: pro nauicula traiectoria, quam uulgus nostrum uocat, petit batteau, ou petite nasse a passer leau. Cum parua (inquit) nauicula traiectus in Aphricam, quibus regna ipsa dederat, ad eos supplex inopsq; uenisset. Itaq; obiter id dicemus, puerorum causa, traicere in insulam, passer en lisle: traicere in continentem uel (si mauis) rudetum, passer au terrain, recte dici. Item etiam passiue, traicere flumen nauicula, estre passe dela leau en batteau: quemadmodum etiam actiue, traicere flumen, passer de la leau. Græcè διαβαίνω τὸν

et eleganter & iucunde dicere poterimus. Sed iam ad alia quæ à naue deducuntur uocabula.

ANAVE quoq; nauigare uerbum deducitur, hoc est, nauis per mare aut fluiuium iter facere: uel à ciuitate in ciuitatem, aut aliqua regione in aliam trāsuehi. Vnde nauigare in Indos Plinius, & nauigare in Britanniam dixit Cæsar tertio belli Gallici. Inde etiam nata prouerbia duo, Nauigare Anticyram, & Nauigare in Masiliam: quorum alterum ab Horatio in insanos dictum est, & eos quibus helleboro esset opus, quod apud Anticyras optimum reperiēbatur: alterum autem in delicatos & molles contorqueri solet. Aiunt enim ipsos Masilienses nimis delicato ac molli muliebri que cultu usos, ut etiam capillum unguentatum muliebrem in modum religarent. Quod tamen dictum nonnulli ad grauitatem & disciplinam transferunt, quæ apud Masilienses olim præcipue nobilis fuit.

NAUALE præterea à nauibus nomen traxit. quod si quidem per se substāt, ac nullo adiecto efferatur, locum significat in quo naues stant per id tempus quod uel nauigationi est incōmodum, uel per alias occupationes nauigare nō licet. Eo in loco naues interdum reficiuntur ac resarciuntur. Veneti suū nauale Arsenale appellant. Græci naualia, νῆγια dicunt. In quibus singuli sunt uici, siue interualla, ac ueluti tecta quædam singulis nauium differētis propria & cōmoda, ubi triremes, reliquæq; naues longæ edificantur à fabris naualibus. ea uero tecta à Græcis ναὶκιστῆρα dicuntur. νῆυστοδῆον autem maiorū nauium receptaculum erat: ab ipsa nauium statione.

uulgus nostrum uocat ung haure: $\tau\rho\iota\delta\rho\iota\kappa\acute{o}s$, longarum.

SI uero nauale non iam per se, sed cum adiecto profertur: id significat quod uel nauibus fit, uel nauium beneficio acquiritur, ut nauale praelium, naualis pugna, naualis gloria, naualis apparatus, triumphus item naualis, tuba, crimen, & cetera id genus, quorum exempla ex dictionario lingue Latine petito.

NAUARCHVS porro, etsi Græca dictio est, tamen in Latinum usum pro imperatore & duce classis uenit: nostrum uulgus capitaneum aut caput armate marinae uocat. Cicero in Verrem: Sumptum omnem in classem frumento, stipendio, ceterisque rebus nauarcho suo quaeque ciuitas semper dare solebat. Nauclerus uero à Plauto dictus est in Milite, qui in nauis ipsis nautis imperat: Cuiusbare (inquit) in nauis lippam, atque oculis turgidis Nauclerus dixit, qui illas aduexit mihi. ung matelot ou pilot & patron de nauire.

QUIN & nautae à naue nomen habent: hoc est, qui aliquam operam in nauis praestant, quos & nauitas poetae per epenthesim dixerunt. Quinetiam Liuius tertiae decadis lib. primo, socios nauales appellat eos qui uulgo remiges dicuntur, Græcis uero $\pi\lambda\eta\rho\acute{\upsilon}\mu\alpha\tau\alpha$, ut probat Baysius. Veneti uocant, la ciurma, nostri les galiotz.

ANAVTTIS nauticus adiectiuum deducitur, quod nauarum proprium est, uel quod nauis est usui: ut nauticus panis Plinio, quod nunc biscoctum uocamus, quia iterum atque iterum coctus sit, du biscuyt, Græci $\alpha\epsilon\rho\sigma\sigma\upsilon\tau\alpha\iota$ uocant. Funes item nautici, & catus ac uerbum nauticum: item etiam res & exuuiæ nauticae Ciceroni dictæ

dictæ sunt, & nauticum celeuma apud Martialem, ut te uaria quæ in dictionario sunt exempla docere poterunt.

Τὸ ναυλοῦν, Græci à naue deduxerunt, nos uero Latini aliud uocabulum nō habemus quod illi respondeat præterquam classem. Est autem classis, ut omnes norūt, nauium multitudo ad pugnam instructa. Veneti armatam uocant, une armee sur mer. Dicta autem classis (inquit Seruius) ἀπὸ τῆς κλάδου, id est, à lignis. Vnde etiam hodie ligna uulgò pro ipsis nauibus Veneti usurpant. Hinc classiarij dicti milites, qui in nauibus pugnant, & naualem exercitum conficiunt, quæ classis dicitur. Tranquillus in Galba: Nam cum classiarios, quos Nero ex remigibus iustos milites fecerat, redire ad pristinū statū cogeret & c. Thucydides uero (ut latissime Baysius ostēdit) νῆπιό στρατόν, hoc est, naualem exercitum interdum appellat: quibusdam etiam in locis, σὺλθ, ab eodem auctore pro classe sumi uidetur.

SVpersunt tantum nonnulla à naue deducta uocabula, quæ nauium damnum & periculum significant: ut sunt naufragium, quod etiam ad alias res metaphoricè traducitur: unde rei familiaris naufragiū, & naufragia, ac bonorum direptiones dixit Cicero. Hinc naufragium facere, pro in mari bona & fortunas amittere, uel etiam perire. Item naufragium gloriæ facere dixit Cic. vii. in Verrem per metaphoram, pro gloriæ & laudis atq; existimationis iacturam facere. Vnde etiā prouerbiū, Ex naufragio tabula, ad quæcunq; usurpatum, pro subsidio calamitatis & reliquijs quæ ex periculo maximo superuerunt. Hinc & naufragus deducitur: estq; is qui naue
fr acta

fracta in mari bona amisit. quod etiam per trāslationem de eo dicitur, qui bona obligurijt & dissipauit. Cicero in Catilinam: Quòd si se eiecerit, secumq; suos eduxerit, & eòdem ceteros undiq; collectos naufragos aggregauerit, extinguentur. Cetera autem eiusmodi uocabula quando & facilia sunt, & in dictionario passim reperiri possunt, studiosis disquirenda relinquimus, hoc enim pacto breuitati studendum. Recensendæ sunt nunc aliquot locutiones à nauū significatione deductæ, quibus nostri adolescētuli sua studia non parū iuuare poterunt.

V E R B A N A V I bus propria.

AEDIFICARE naues non impropiè dicimus, quādo haud secus ac domus ipsæ lignis ac trabibus uarijs compinguntur, edifier des nauires. Plautus: Aedificat nauem gerariam. Aedificare quoque classem, pro facere: & ornare, pro instruere dixit Cicero pro lege Manilia: Qui (inquit) postquam maximas aedificasset, ornassetq; classes.

CONSTRVERE nauem eadem propemodum loquendi forma qua aedificare dixit Cicero de Senectute.

FACERE item nauem pro eodem elegantissimè sumi uidemus, faire une nauire. Plautus Milite: Nam (inquit) mi patrone hoc cogitato, ubi probus est architectus, bene liniatam si semel carinam collocauit, facile est nauem facere. Cic. 1 1 1. in Verrem: Decem enim naues

iuſu

iussu L. Murenæ populus Milesius ex pecunia uectigali populi Romani fecerat.

FVNDARE item naues, pro nauis fundamenta facere dici à Plauto uidemus: Facile (inquit) est nauem facere, ubi fundata, & constituta est; nunc hic carina satis & fundata est bene, & statuta.

QVIN & fundare naues pro affirmare (quod dicitur) & anchoris proiectis, uel in portu uel etiam in medio mari firmas retinere usurpauit Vergilius VI. Aeneid. Tum (inquit) dente tenaci Anchora fundabat naues.

FABRICARE quoque nauigia non inuenuste dixit Columella, pro naues edificare: Nonnulli (inquit libro v.) strenue fabricant nauigia, nec consummata perinde instruunt armamentis.

INSTRVERE autem naues aut nauigia, est ad ornare, & ad onus aut bellum aut uecturam apparare, Affutter une nauire. Caesar III. belli ciuilib: Vatinus qui Brundusio præerat, tectis instructisq; scaphis elicit naues Lelianas: hoc est, ad pugnam inuitauit, pertraxit, adduxit: nam id proprie naues elicere est. Sed ut ab instructa naue non discedamus: Liuius decadis tertie libro primo uim uocabuli exprimere uidetur, cum aptas instructasq; remigio naues uocat, hoc est, quæ paratæ in aqua erant, & à Græcis ἠνθησῶν unico uocabulo dicebantur. Nihil igitur aliud est nauem instruere, quam ita apparare & adornare ut tuto in aqua nauigare possit.

ARMARE naues, est ad bellum instruere, & militibus atque adeo instrumentis bellicis communire.

Cæsar

Cæsar secundo belli ciuilibus: Massilienses post superius incommodum, ueteres ad eundem modum ex naualibus productas naues refecerant, summaq; industria armauerant, &c. Quo exemplo & quid sit producere naues ex naualibus, mettre les nauires en mer: & quid sit naues reficere, racoustrer les nauires: & quid sit armare naues, armer les nauires, cognitu facilimū est: unde armata nauis, une nauire de guerre: et armata nauigia dicta sunt.

CONTEGERE naues, siue etiam tegere solebant antiqui catastromatis, ut postea docebimus, ne facile in eas hostes insilire possent, & ad tutius munimentum præsertim in bello: nam antiqui tantum ex prora & puppi pugnabant. Contegebantur præterea (quemadmodum Cæsaris exemplo patet) ut qui in eis erant remiges ab ictibus telorum innoxiores essent. Piscatoriasq; (inquit loco superscripto) adiecerat atq; cōtexerant, ut essent ab ictu telorū remiges tuti. unde tectæ naues, quas Græci *ιστραπάρτες* uocant, & piscatorie naues contectæ, item etiam scaphæ tectæ à Cæsare dictæ sunt, ut suis locis postea latius explicabimus.

CONSTERNERE quoq; naues, pro contegere dixerunt autores fide digni. Vnde constrata nauis eadem dicebatur quæ & contectæ, cui aperta nauis opponebatur, ut ex Auli Hirtij exemplo patet: dum ait, Magnaq; impetu quatuor ad eam constrata naues & complures aperte contenderunt, cui coactus est Cæsar ferre subsidium.

CONSTERNERE quoq; paludes pontibus Cad traducendos exercitus dixit idem Hirtius de bello

bello Gallico: Nisi (inquit) flumen Ligerim, quod erat ponte propter magnitudinem constratum, copias traduxisset, &c.

ALIOQVI tempestates & procellæ marinæ dicuntur naues consternere, cum per uentorum & fluctuum impetus demerguntur & deprimuntur: unde constratas naues tempestatibus dixit Casar tertio belli ciuilibus.

DEPRIMERE autem naues propriè dicitur hostes, cum impetu maximo in eas insilientes cogunt submergi, enfundrer les nauires en leau. Casar primo belli ciuilibus: Magno numero (inquit) Albicorum & pastorum interfecto, partem nauium deprimunt, nõ nullas cum hominibus capiunt, reliquas in portum compellunt. Quod autè Casar uerbo depressit usus est, Græci ~~κρίδωρ~~ dixerunt. Hinc depressa classis dicta Cicroni secundo de diuinatione, pro nauium multitudine & exercitu nauali submerso, une armee de mer desfecte & enfondree ou mise a fons. Trahere nauem remulco, locutio est à Latinis autoribus ad Græcorum formã usurpata, id enim Græci ~~ῥημυλλῶν~~ uno uocabulo dicunt. Liuius quartæ decadis lib. v 11. Contemplatus Eudemus hostes claudas mutilatasq; naues apertis nauibus remulco trahentes uiginti paulo amplius integras, abscedentes à turri prætoricæ nauis, silëtio factò, exurgite (inquit) &c. Id uero mea sentëtia significare uidetur, magnis nisibus conari, ut uel depressa, uel submersa, uel clauda, aut mutila nauis in tutum reducat. Caue autè ne cum quodã existimes remulcum esse paruam nauem siue scapham: id enim
 pror

prorsus alienum est à rei ueritate, quemadmodum latius sequētibus docebimus, in pontonū militariū tractatione.

ESSE præterea in salo eleganter nauis dicitur, & esse in portu uel littore, quemadmodum dixit Verg. posteriora notissima sunt. Prius autem dicitur, cum procul à portu anchoræ iaciebantur, ut naues retinerent, nempe in salo. Salum autem Polybius sumpsit pro eo quod Itali uulgo spiaggia uocant, id est, locum minime portuosum, sed in quo tamen naues commorari queant. Esse autem in salo Græci ἀποβάσειν dicunt, ut latissime docet Baysius in anchorarum explicatione. uulgus nostrum uocat, amarer.

FRANGERE nauem eleganti metaphora dixit Terentius in Andria, pro naufragiū facere, uel pati: Nauem (inquit) is fregit apud Andrum insulam. Atque inde quidem naufragium deductum est.

DESCENDERE ad naues siue ad nauiculas dixit Cicero, pro uenire ad littus, & locum in quo stant nauiculæ, ut conscēdamus. Nos (inquit 4. Academicarū questionū) ad nauiculas nostras descendimus.

CONSCENDERE autem nauem, monter sur mer, eleganter dixit idem Cicero: Quid enim (inquit) conscendens nauem sapiens, num comprehensum animo habet atque perceptum, se ex sententia nauigaturum? Iuuenalis:

Si iubeat coniunx, durum est conscendere nauem.

QVIN & conscendere pro eodem simpliciter etiam dicimus, quod Græci ἐπιβάσειν dicunt, Tullius ad Quintum fratrem: Tu uelim quàm primum conscen

conscendas, ad meq; uenias.

SVB DV CERE naues dicimur, cum eas ex ipso mari uel portu in terram aut nauale trahimus aut abducimus, ut uel tutiores sint, ne ue corrumpantur dum illis opus non habemus, uel etiam ut in terram abductæ reficiantur aut resarciantur. Vnde Cæsar 111. belli ciuili: Naues reliquas, si uellet, subduci et refici iuberet. Vergil. Quassatam uentis liceat subducere classem. Et, Urbem quam statuo uestra est, subducite naues: Hoc est, in terram uel nauale subtrahite, ut reficiantur. Liuius dec. 111. lib. 111. Subductæ naues dum reficiuntur, aliquantum temporis contriuerunt. Sed iam ad generaliora nauium uocabula neceffe est ut deueniamus.

NAVIVM NOMINA

na, quæ latius patent.

INDITA sunt ab antiquis, ipsis nauibus uaria nomina, prout ijs uel ad uarios usus utebantur, uel uaria ministeria nauibus obibant. Quinetiam sunt alia quedam externa, à quibus naues peculiaria nomina sortite sunt, quæ sequenti sermone explicemus licet, quem admodum iam sumus polliciti.

AB VSU naues uarias appellationes mutuatae sunt, Aut fluuiatiles, quibus per fluuios merces circumferimus, aut ipsi circumuehimur: hoc est quibus super fluuijs utimur, commodi nostri causa: quemadmodum etiam marine & maritime à Iureconsulto dictæ. Onerariae item, quibus ad onera huc atque illuc gestanda tam super ipso

b

mari

mari, quàm super fluminibus utimur.

HARVM autè nonnullæ **A**REBVVS QVAS
HGESTANT nomina mutuantur: unde paleariũ
 nauem dixit Cicero primo de finibus, qua uehitur uen=
 diturq; palea: Veneti uocant burchio da paglia. qua etiã
 forma nos naues lignarias dicere poterimus, batteaux a
 bois: & frumentarias, batteaux a bled. Cæsar tertio de bel
 lo ciuili: Nocturno itinere non intermisso, comitatu equi=
 tum triginta, ad mare peruenit, nauemq; frumentariam
 conscendit. Græci autem naues frumentarias σιτηγούς, καὶ
 φορτηγούς, καὶ δλιάδας uocant, quod postremum uoca=
 bulum hodie Flandri retinent, ut latissime ostendit Bay=
 sius. Item etiam carbonarias, batteaux a charbon. Vene=
 tijs autem, ratibus carbonem circumferūt, unde rates car=
 bonarias uocant, zattare da carbon. Sed & Veneti pro
 urbis ministerio, farinarijs nauibus (non enim pistrinus in
 urbe uti possunt) item etiam lutarijs, ad eluendos cana=
 les utuntur: & aquarijs, ad dulcem è fluminibus aquam
 in ipsam urbem aduehendam, ut uendant cisternas non
 habentibus: quas naues burchi da aqua uocant. Vinarijs
 quoq; nauibus antiquos usos testatur Vlpianus in l. uul=
 garis. ff. de furtis. in quibus illa uina circumferuntur &
 insunduntur, quæ nullam aëris uim metuunt. quod &
 Venetijs aliquando factum uidimus.

AMINISTERIO aut officio quod præstant
 Aquedam naues nomina habent: siue id sit in bello
 super ipso mari (unde bellicæ naues dictæ) aut etiam su=
 per ipsis fluminibus, unde piscatorie appellatæ et actua=
 riæ, siue actuarioli, de quibus postea suo loco: quanquam
 etiam

etiam super ipso mari ministerio sint piscatoriæ. Ea forma appellatæ sunt onerariæ, ab oneribus ferendis, de quibus postea suo loco dicemus: & hippagogi uel hippegi, ab equis uehendis: item à Græcis prophylacides, & speculatoriæ, quæ & exploratoriæ dicuntur: item hoplitagogi, hoc est, naues paratæ ad uehendos milites armatos: & infinita alia huiusmodi nomina quæ in ipsis Baysij uigilijs à Græcis desumpta uidebis.

ACVRSV uel statione dictæ meteori, ploimi, pealagie, ephormusæ, quorum exempla uideto apud Bayfium ex Græcis autoribus desumpta.

ACAPACITATE dicti myriophori, quæ naues erant capaces talentum decem milium. Nos alia ratione per tonnellos efferre solemus, dicentes nauem esse mille ducentorum tonellorum, uel eo amplius, batteau ou nauire de deux centz tonneaux ou plus.

FORMA & figura quædam nomen habent: unde aliæ longæ ad onerariarum differentiam dictæ: aliæ tectæ, quæ & constratæ: quibus oppositæ sunt apertæ & inanes. Aulus Hirtius: Magno impetu (inquit) quatuor ad eam constratæ naues & complures apertæ contendcrunt, cui coactus est Cæsar ferre subsidiū. Aliæ turritæ dictæ, quòd turres ad pugnam instructas tam in prora quàm in puppi haberent, easq; ad libram impositas. Vnde Plinius lib. x x x 11. Sed armatæ classes imponūt sibi turriū propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Aliæ præterea rostratæ dictæ. Nam (ut inquit Liuius) nonnullæ naues rostris carebant. quæ quid sint, suo loco docebinus. Ea uero rostra quia ex are fiebânt,

bant, æratis etiamnum nauibus nomen dederūt. Cæsar 11. belli ciuilib: Interim L. Nasidius, ab C. Pompeio cum classe nauium sedecim, in quibus pauca erant æratæ, L. Domitio, Masiliensibusq; subsidio missus, Aliæ item magnæ aut paruæ dictæ à forma. Hor. in epist. Ego (inquit) utrū Naue ferar magna an parua ferar, unus & idem.

RE MORVM multitudine, & uarijs ordinibus dictæ biremes, triremes, quadriremes, quinquere- mes, & multe eiusmodi, de quibus postea latius: quòd bi- nos, ternos, quaternos & quinos remorum ordines ha- berent; nam quæ unico tantum remorum ordine uteban- tur, Græcis monocrota appellatæ sunt.

PRINCIPATV quem super alijs quædam in classe naues habent, nomina traxerunt: ut prætoria, in qua prætor est, quam Græci *ναυαρχίδα* uocant, uulgus nostrum, capitaneam appellat. qua forma imperatoriam nauem & regiam dicere possumus, quemadmodum An- gli maiorem suam nauem, reginam appellarunt.

PRINCIPIBVS qui eas extruendas curarūt dictæ Seleucides. Qua ratione etiam nobilem illam nauem quæ à rege nostro ad Gratiarum portum ædifi- cata est, Franciscida nominare Bayfio nostro non sine uenustate licuit.

AB INVENTORIBVS quædam naues cog- nomina sua traxerunt, ut quæ Caudicæ appellan- tur à Q. Appio Claudio Caudice: qui (ut refert Seneca in libello de breuitate uitæ) Romanis primus persuasit na- uem cõscendere, & ex caudicibus, hoc est, tabulis ligneis, naues primus ædificare docuit. Codicarias Varro &

Marecⁿ

Marcellus appellari uolunt, atque ita legunt in Sallustij loco quodam, ut non ab Appio Caudice, sed ab ipsis tabulis ex quibus ipsæ naues primum extrui cœptæ sint, nomen deducant.

APATRIA & uarijs locis in quibus uel fabricantur, aut ex quibus ad nos ueniunt, & transfretare solent: non enim qualibet regio conformem ac propemodum similem habet fabricandi morem: unde fit, ut à uarijs prouincijs uaria cognomina ipsis nauibus sint imposita. Hinc Σάρανα dicta, quod primum in Samo insula iussu Polycratis Regis ædificata sit: quæ cuius formæ fuerit discas ex Plutarcho in uita Periclis. Sic quoque dictæ Megarides, Ambraciotides, Hermionides, Chia, Leucadia, Laconica, Italica, Siciliana, Syracusia, Phœnicea, Milesia, & cætera id genus, quarum exempla sunt apud Thucydidem frequentissima. Hac autem forma hodie quoque uulgus nostrum Caracam Britannicam appellat, item Anglicas, Flamingas, Deppœnas, Bononienses naues. Quemadmodum etiam Veneti, Massilianas, Genuenses, Istriacas, Rhodias, Creticas, Claudianas, quæ (ut diximus) ex Massilia, Istria, Rhodo, Creta (quam hodie Candiam uocant uulgo) ad eos mercium circumferendarum causa comitant.

AB INSIGNI quodam quod honestatis uel ornatu gratia ipsi proræ adponi solebat: quemadmodum in antiquis illis picturis frequenter uidimus: ut à delphinis delphinophori holcades, item ab Iside & Chimeræ nonnullæ naues cognomina acciperent. Id autem nomen Græci πηλαγον uocant, unde Centaurum &

Pristim apud Vergilium pro cognomento indito nauibus ab insigni sumere debemus, quòd Centaurum & Pristim, quæ marina est bellua, in puppi gestarent. Solebant enim antiqui cognomenta indere nauibus, & etiam ad proram affigere. Etsi Nonius Marcellus pristim nauē appellatam putet à similitudine, quòd scilicet ad formam pristium marinarum extructa sit, quæ longi & angusti corporis sunt. Sed iam ad primos nauium usum sermonem transferamus, priusquam ad particulares ipsarum differentias digrediamur.

NAVIVM PRI mus usus.

NAVIVM usum primum excogitatum fuisse ad fluuiorum & maris commodam nauigationem, nemini dubium esse debet, tum ut per flumina ac mare ipsum, merces, & quicquid nobis ad uictum & alios usus utilissimum est, commode & tuto huc atq; illuc circumferremus: tum ut & piscibus, & (quod omnium est miserimum) etiam suo generi homines super ipsis aquis insidiari possent: ut iam hodie plures inueniantur non modo procellarum sed etiam telorum impetu in mari sepulti quam fortassis in terra. Sed ita est humano generi à natura comparatum, ut quod sibi maxime esse debuit utile ac commodum, id tandem in deteriorem usum conuertat. Sic ferri, sic lapidum, ac lignorum usus: ita deniq; optima ingenia, quæ suo generi conseruando & amando nata esse debuerunt, in sui generis abolitionem & perniciem quæ

tidie conspirant, & uel optima queq; in deteriora conuertunt. Sed ad rem.

ANTE naues repertas (inquit Plinius lib. v i i.) Aratibus nauigabatur inuentis in mari rubro inter insulas, à rege Erythra. Quanquã etiam trabibus solis nauigare super ipso Tyberi antiquos consueuisse idem refert lib. i i i. cap. v. Sed (inquit) Tyberis propter aspera & confragosa, ne sic quidem præterquam trabibus longè medibilis fertur.

RATIS autem quid sit ita docet Budæus: nauigium esse temere factum & inconditum, ut sunt trabes connexæ & sine fabrica compactæ, quæ nauigij uicem præbent, id est (ut Suidas inquit) ἢ ἔκ τῶν τυχόντων πλοίωνων ναῦς. Ponitur tamen & pro ponte, uel etiam loco fluminis quoquomodo iuncto, eodem autore. Cicero ad Atticum: Circunuellatum esse Pompeium ratiibus, etiam exitus portus teneri. Græci autem ratem ῥῶν ἑχιδίων uocant. Festus: Schedia (inquit) genus est nauigij inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum. Vnde mala poemata Græcis Schediá appellantur. Quinetiam schedion à Græcis dicitur extemporaneum, id est, quicquid inelaboratum, quicquid temere factum est nec satis confectum. A` rate autem ratiarius deducitur, quemadmodum à naue nauicularius, non quidem opifex dictus, sed negotiator. quæ uocabula apud Iureconsultos plerunq; inueniri solent.

RATIBVS postea ad uadum stagna superanda & fluctus compescendos ac suppressendos cœpta sunt adhiberi latera, quæ Græci ἄλιπὰς uocant: item

etiam carinae. carina autem Græcis ῥοῆσι dicitur: unde Vergi. 1. 1. Georg.

—Et pandas ratibus posuere carinas.

INDE uero conto & pertica rates agitari coepte, quapropter ea nauigia à Græcis ῥοῆστρα appellata, quòd contis propellerentur, quemadmodum eleganter ostendit Baysius exemplo Diodori lib. x 1 x. ubi de successoribus Alexandri & de Eumene.

COEPERVNT postea antiqui trabem uel lignum ex singulis arboribus excavare, quo per flumina circumueherentur, cuiusmodi nauigia super Rhodano nonnunquam Lugduni me uidisse memini. monoxyla lintres à Plinio dicuntur in sexto, quòd uno tantum ligno fierent. Alueum uocauit Liuius dec. 1 1 1. lib. 1. Nouasq; (inquit) alias primum Galli inchoantes cauebant ex singulis arboribus: deinde & ipsi milites simul copia materiae, simul facilitate operis inducti, alueos informes, nihil dummodo innare aquae, & capere onera possent curantes, raptim faciebant. Idem in primo, cum de Remo & Romulo loquitur: Tenet (inquit) fama, cum fluitantem alueum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destituisset, lupam sitientem ex montibus qui circà sunt, ad puerilem uagitum cursum flexisse. Quem alueum Plutarchus in Romuli uita scapham appellauit: Impositis (inquit) in scapha pueris, descendit in fluuium ut proiecturus. Scapha enim non solum nauiculam significat, sed etiam uas concauum: quod etiam nunc nomen retinet apud Venetos, ut suo loco docebimus. Cæterum ut ad prius uocabulum redeamus, Alueum Liuius, item
etiam

etiam Sallustius pro carina, hoc est nauis fundamento posuere. Locus Liuij est decadis tertiæ lib. 3. dum ait: Ibiq; adco non armameta modo, sed etiam aluei nauium quassati erant. Lotus uero Sallustij est in bello Iugurthino: Hiq; (inquit) alueos nauium inuersos pro tugurijs habuere. Sed de his plura, cum de partibus agemus.

FIEBANT & apud antiquos aliæ nauigiorum forme, nondum scilicet inuenta uera edificandarum nauium ratione: cæsis enim salicibus, aut uiminibus contextis, & corio uel aluta circumuolutis quidam nauigabant. unde Caesar primo belli ciuilib: Reliquum (inquit) corpus nauium uiminibus contextum corijs integebatur. Huiusmodi autem nauigiorum formam late describit Herodotus in Clio. quem locum eleganter notat Baysius, ut ex eo facile intelligas etiam pastoribus antiquis plurimum fuisse industrie. Quinetiam Plinius lib. 16. capit. 40. refert, Germania prædones singulis arboribus cauatis nauigare, quarum quedam & triginta homines ferunt.

CONTEXEBANTVR itidem naues super Nili paludibus Plinij ætate, papyro, scirpo & arundine, quemadmodum ipse recenset lib. 6. cap. 22. Papyrus autem siue papyrus (utrunque enim dici potest) ut refert idem Plinius lib. 13. cap. 11. nascitur in Aegypti palustribus, aut quiescentibus Nili aquis, cuius fruticis radicibus (quæ cum obliquæ sint, brachialem crassitudinem habent, lateribusq; sunt triangulis) pro ligno utuntur incolæ, non ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipsa quidæ papyro nauigia texunt, & è libro uela, tegetesq; necnon & uestem, & stragula,

la, & funes. Præparantur ex eo charta diuise acu in prætenues, sed quàm latissimas philuras. A papyro igitur frutice, charta est papyrus appellata: quòd scilicet primum ex papyro fieret. Scirpus autem (ne id etiam inexplicatum relinquamus) leuis iunci & sine nodo species est, nasciturq; in palustribus. unde prouerbiū in anxios nimisq; diligentes & meticulosos, Nodū in scirpo querere. Scirpo igitur etiam naues contexti poterāt, unde Plauti dictum in Aulularia: Quasi pueri (inquit) qui nare discunt, scirpea inducitur ratis. Arundo uero quid sit, tam notum esse puto quàm quod omnibus est notissimum.

CAETERVM, ut semel absoluam, id est imprimis sciendum, uariam antiquis temporibus non solum nauigandi, sed etiam naues construendi rationem fuisse, prout uaria uarijs in locis fuerunt ingenia. Quemadmodū etiam hodie accepimus ab ijs qui in exteras illas insulas, quas nouas appellant, quotidie adnauigant, non esse hominibus illis eandem nauigandi formam, quæ nobis est: eosq; nostra, nos sua nauigia plurimum admirari solere. Sunt enim qui truncis arborum insidentes, & altera manu duce natura remigantes, etiam in altū prouehuntur. Sunt qui pari ratione oblongam trabem tamq; rotundam, terni, interdum etiam quaterni obequitantes, longius per mare diuagantur. Quod certe quis non admirabitur? nondum autem illis est cōperta nauium construendarum ratio. At ubi primum auditum fuit nauis construendæ artificium, tum à proximis regionibus ad remotiores tandem ars ipsa delata est. Itaq; factum, ut in-
tra

tra paucos annos eadē multis regionibus facta fuerit nauigandi ratio. Quæ multis alioqui incomperta esse poterat, nisi id unius artificio primum inuentum, deinde ab omnibus comprobatum fuisset. Dubium itaq; nō est, quin ante nauem primo inuētam, quæq; regio suam sibiq; propriam nauigandi formam haberet.

SED VT post uaria nauigandi genera, de prima nauē quidpiam dicamus, Philostephanus apud Plinium in septimo naturalis historię autor est, Iasonem, primum nauigasse longa nauē: quæ quidē, ut refert Dioscorus Siculus in quinto, primum fuit circa Pelium edificata, excedebatq; & magnitudine & reliquo apparatu omnia nauigia: Homines enim (inquit) illius ætatis, rati- bus serè & paruis acatijs uehebantur. Vocata est autem hæc nauis, Argò (inquit idem autor) ut nonnulli fabularum scriptores asserunt, ab Argi cuiusdam fabri naualis nomine, qui quidē eam extruxerat, simulq; nauigarat, quòd tamen uerum esse affirmat Appollonius in primo Argonauticōn. Etiam si Pherecides dicat eam nomen sumpsisse ab Argo filio Phryxi. Sunt & alij qui existiment id nauis nominis ob eximiam illius celeritatem inditum: ἄργον quippe aiunt celerem ueteres appellauisse. Cicero autem primo Tusculanarum quæstionum eam dicit nominatam Argò, quia Argiui in ea delecti uiri, uecti petebant pellem inauratam arietis. Hæc tantum habuimus colligenda ex Bayfij uigilijs de primæ nauis constructione. nunc uerò ad particulares nauium differentias descendamus.

NAVIVM

DE RE NAVALI
NAVIVM PARTI-
culares differentia.

ABSOLUTA nauium generaliori descriptione, ad particularia nos transire oportet, & ea nauium uocabula explicare, quæ aut à remorum multitudine, aut forma, aut etiam magnitudine ipsis primo fuerunt indita.

NAVIVM itaq; aliæ longæ, aliæ rotundioris forme: atque hæ quidem actuariæ appellatæ, uoluptatis gratia edificabantur, remisq; quemadmodum illæ agi solebant, maioribusq; nauibus inseruiebāt, & fluuiorum commoditatibus. Aliæ uero superioribus longè maiores, atq; oneribus ferendis accommodatæ (unde onerarijs nomen inditum) uelis tantum, non etiam remis per magna maria discurrebant. Atq; hæ quidem sunt primæ nauium particulares differentia, quas ut rursus in alias subdividamus, suo ordine persequi ac describere iterū oportet. Et à longis nauibus incipiendum.

NAVES LONGAE.

LONGARVM nauium appellatione complectemur eas quas uulgus nostrum uocat, des galees, ou des fustes: sed illæ ampliores, hæ uero expeditiores, quæ admodum sequenti sermone docebimus. Caterum longas naues remis semper incitari, oncrarias uero nequaquam, planum fecit Baysius ex Caesaris quarto commentariorum & Ciceronis duodecimo epistolarum autoritatibus,
ut

ut iam id amplius alia disputatione non egeat. Tantum hoc addemus, longis nauibus etiam uela addi solere ad celeriorcm motum, quibus utimur afflantibus uentis, ad remigantium laborem relaxandum. Interdum etiam quando maximè celeritati danda est opera, utrisq; uti sæpe uidimus. unde natum prouerbium, ut de re quam omnibus uiribus contendimus ut absoluamus, et celeriter perficiamus, *Velis remisq; contendere dicamur.*

LONGAS naues Græci *μακρὰ πλοῖα* uocant. Romani autem priusquam primum Messanam traducerent, et Carthaginense bellum gererent, nunquam longis nauibus aut constrictis usi fuerant. Eo uero tempore quo primum Pop. Roma. statuit è Rep. esse cum Carthaginensibus de Siciliae atque adeò maris interni imperio naualibus copijs dimicare, tum centum et uiginti nauium classem edificandam curarunt, in qua centum fuere quinqueremes et uiginti triremes.

CONSTRATAE autem et tectæ naues inter longas connumerandæ sunt. suntq; triremes, quadriremes, uel quinqueremes, ita contextæ et communitæ (præsertim ad latera) ut facillime pugnantibus ex ijs, tanquam parietibus quibusdam retro stantes, hostibus nocere, munus ab hostibus ledi possint: nam antea ex prora tantum et puppi pugnabatur. His autem opponuntur aliæ naues longæ non tectæ, quæ ob id apertæ à Cicerone dictæ sunt: Potero'ne (inquit ille in Verrem act. 7.) in eos esse uehemens, qui naues inanes non modo habuerunt, sed etiam apertas? in eum dissolutus, qui solus habuerit constrictam nauem, et minus exinanitam? loquitur de quadriremi

quadriremi Centuripina. Atqui naues longas testas (inquit Caesar) inuenere Trasij. Eæ uero à Græcis ἀφρακτα dicuntur : ἀφρακτα uero ἀφρακτα, quibus Rhodij plurimum utebantur. Vnde Cicero 5. ad Atticum : Nos (inquit) Rhodiorum ἀφρακτοῖς ceterisq; longis nauibus, tranquillitates aucupaturi eramus.

LONGIS nauibus nomina potissimum indita sunt antiquis, à remorum ordinibus quibus agebantur, ut celeriores essent. quæ enim plures remos habebant, eæ celerius discurrebant. Itaq; particularia hæc nauium longarum nomina nobis nunc explicanda sunt.

MONOCROTA Græcis naues dicebantur, quæ unico tantum remorum ordine agebatur, quemadmodum ex Strabonis loco libro septimo ostendit Baysius ung brigantin ou fregate qui na qu' une rame a chascun, banc. Xenophon autem in secundo, μονορέτης naues dixit eas, quæ cum triremes (opinor) essent, propter tamen absentiam remigum, & sociorum naualium, duobus tantum aut unico per transtra remige incitarentur, cum tamen possent ternis agi, si adfuissent remiges.

MONERES uero (ne quis fallatur) dicitur ea nauis, quæ cum pluribus quidem remis agi soleat, unico tamen interdum per transtra & sedilia remo non binis aut ternis aut etiam pluribus agitatur. Quæ fortasse naues dicebantur celites, translatione sumpta ab equis celitibus, de quibus in actuarijs dicemus.

ILLAE porro naues quæ binis remorum ordinibus agebantur, à Græcis dicrota dicuntur potius quam δίπρος : etiam si apud quendam inueniatur huiusmodi uocabul^{um}

uocabulum : apud probatos enim autores uix reperitur. Dicrota autem non solum Græci autores, ut sunt Polybius, & Appianus Alexādrinus, sed etiam Latini usi sunt ad Græcorum formam. Tullius epistol. ad Atticum libro decimosexto: Nam & ipse (inquit) Domitius bona plane habet dicrota, suntq; nauigia præterea luculenta Sexti Buciali, cæterorumq; : nam Cassij classem, quæ plane bella est, non numero. Idem libro quinto earundem epistol. Aphracta Rhodiorum, & dicrotum Mitylæorum, & aliud cata scopium. Romani autem atq; adeò Latiniores, pro dicrotis, biremes uocant, fustes de deux rames a chascun bâc. Cæsar tertio belli ciuilib: Quatuor (inquit) biremes subiectis scutulibus impulsas, uectibus in interiorem partem transduxit.

BIREMES leues, hoc est, celeres & expeditæ ab antiquis dictæ, quæ hodie dicuntur fustes legieres. Liuius decadis. tertie libro quarto : Legati ab Orico ad Marc. Valerium prætorem uenerunt, præsentem classi si Brundusio Calabriæq; circa littoribus, nunciantes Philippum primum Apolloniam tentasse leuibus biremibus centum uiginti.

HUIUSMODI autem biremes celeres aut leues à Liburnis populis Liburnicæ appellatæ sunt, Græcis λιβυρνιακῆς. fuerunt enim (inquit Appianus) Liburni aliorum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo sunt insulas prædabantur celeribus & leuibus nauigijs: unde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ uocantur. Suetonius in Augusto: Tempestate in traiectu bis conflictatus, primo inter promontoria

montoria Peloponnesi & Actolie, rursus circa montes Ceraunios, utrobique parte Liburnicarum demersa, simulq; eius in qua uehebatur fufis armamentis, & gubernaculo distracto. Quo loco Tranquillus Liburnicas proleuib; biremibus dixisse uidetur. Quod autem Liburnicæ non solum pro nauibus bellicis, sed etiam ijs quæ aptæ non essent ad belli consuetum, imò ad præcurrendum potius, & speculandum sumerentur etiã apud antiquos, item & pro ijs, quæ catastromata habebant, legito diligenter Bayfij uigilias: non enim dubia hæc omnia, tam breui compendio percurrere possumus. Ceterum illud unum addam, Liburnicas naues à poëtis Liburnos appellatas fuisse, ea licentia quæ omnibus poëtis est peculiari ac communis. Horatius in Epodo:

Ibis liburnis inter alta nauium

Amice propugnacula.

Lucanus:

Ordine contentæ gemino creuisse liburno.

FRANT & aliæ biremes apud antiquos à monocrotis quidpiam sortitæ, ut partim biremes, partim monocrota dici possent: à puppi enim, ad malum usque, binis remis: à malo ad proram, unico remo agebantur: ut hodie quoq; uidere est in nonnullis earum quas nostrum uulgus fustas uocat. Eas uero biremes, Bayfius multis exemplis contendit & probat, à Græcis proprio uocabulo hemiolias appellatas.

TRIREMIS, à Græcis dicta τριῆρης, quæ ternos remorum ordines, siue in altum siue in longum accipias, habebat. galce de trois rames pour banc. Sunt enim qui contendant remorum ordines in altum sumi debere.

atq; id solo tantum antiquarum picturarum exemplo, quarum similitudines in biremibus & triremibus uidebis apud Bayfium. Itaq; totidem essent fabulata quot ordines. Sed & in suam sententiam adducere uidentur, qui ita sentiūt locum Lucani in tertio, ubi de prætoria naue Bruti loquitur. ita enim inquit:

Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longe petit æquora remis.

Vnde conijciunt summos remos longiores fuisse inferioribus, atq; inde inferunt remorum ordines in altum & sublime sumi solere. Pugnat autem ex aduerso Vergilij locus in quinto, ubi de pistri loquitur:

-Triplici pubes quam Dardana uersu
Impellunt: terno consurgunt ordine remi.

Atqui si in altum & sublime remorum ordines sumi deberent, quo pacto queso conijcere possemus, factas atq; ædificatas fuisse quadraginta, & quinquaginta ordinum naues, de quibus mox suis locis dicturi sumus? dubium non est quin ipsa moles cælum ferè contigisset. Sed non est picturis tanta adhibenda fides, ut ipsa rerum forma ac ueritas tandem ignoretur. Reuertamur ad triremem.

TRIREMEM primus inuenit apud Græcos Aminocles Corinthius autore Plinio: ad quod etiam Thucydides in primo accedere uidetur, dum ait: Triremes primum apud Corinthum ædificatas fuisse. Cætera latius habeto ex Bayfio.

PISTRIS, siue mauis cum Polybio pristinum appellare, triremium leuium nomen erat. Ita enim tri-

c remes

remes leues à celeritate appellatæ, galees legieres, Veneti uocant, galee suttill: formanq; atq; adeo nomen sumptulerunt à bellua marina, quæ etiam Pristis dicitur. Estq; (ut inquit Plinius) longi & angusti corporis, unde celerissime per aquam moueri ac currere traditur. Vergilius in quinto:

Velocem Mnestheus agit acri remige pistrim.

Nisi mauis deductum nomen potius ἀπὸ τοῦ ἡσίδου Græco uocabulo, hoc est, ab asseribus sectis, propterea quòd ita fieret huiusmodi nauis.

TRIEREMIOLIAE autem naues à Græcis dictæ, quæ infra magnitudinem iustarum triremium erant: quemadmodum hemiolie, quæ infra magnitudinem biremium: ut apertissimè ostendit Baysius ex Apiano. Et si Polybius lib. x v 1. trieremiolias uocare uideatur eas, quæ non tot remis agerentur, quot iustæ triremes. Ait enim: Cum his autem nouem trieremiolie, & triremes tres erant. Sed hæc de triremibus sint satis.

QUATVOR ordinum nauis à Græcis τετραρης, à Latinis quadriremis dicitur, galee de quatre rames pour banc. Tullius septima in Verrem: Princeps Cleomenes in quadriremi Ceturipina, malum erigi, uela fieri, præcidi anchoras imperauit. Quadriremem autem primi instituerunt Carthaginienses autore Aristotele, & Plinio: & maxime omnium aptæ erant ad cõtegendum & cõtèrnendum, eò quòd catastromata facile admitteret.

TRIREMIBVS si binos ordines addideris, quinqueremem facies, quæ à Græcis πεντήρης dicitur, Galee de cinq rames pour banc. Cæsar tertio belli

ciuili

ciuilis: Similiter Vatinius qui Brundusio præerat, testis instructisq; scaphis elicit naues Lælianas, atq; ex his longius productam unā quinqueremem & minores duas in angustijs portus cepit. Mirum est quòd Aulus Hirtius siue Opius in bello Alexādrino, uocabulo semigræco semiq; Latino usus pentiremē appellauerit: quam Marcus Tullius ubiq; & optimi quiq; autores quinqueremem uocauerūt. Sed hoc multo magis admīror, quòd uir quidam doctus in suis linguæ Latinæ commentarijs locum Hirtij, Iulio Cæsari adscripserit quarto belli ciuilis. Cum alioqui certissimum sit apud Cæsarem nusquam reperiri posse. Neq; uero quisquam existimet uelim tale quidpiam Latinæ linguæ inter cæteros optimum autorem confinxisse. Fortassis nō optime trāscripserat ex Bayfio locum Hirtij, qui certe sic habet ad uerbū in bello Alexandrino, quemadmodum ille uir bonus Cæsari adscribebat: Capit (inquit Hirtius) ex eo prælio pentiremē unam, triremes duas, dicrota octo, compluresq; remiges Octauianos. Discant huius exēplo quicumq; alienas uigilias sibi attribuere uolent, saltē tam occulte suffurari, ut furtum suum adeo manifeste deprehendi non possit.

CAETERVM quod ad ipsarum nauium formam attinet, illud præterea addemus, quinqueremes antiquis altiores ædificari solere, quàm ut è quadriremibus, armati milites in eas transilire possent. Quod uerū esse conijcit Baysius, ac colligit ex Liuij uerbis decadis tertie, libro decimo: ubi de classis Punicæ ad Vticam stationem habente decertatione cum Romana loquitur. Locum ipsum diligens lector, ex eo fonte unde hæc

desumptissimus requirat.

SED & hoc insuper adiungemus, quod ad quinque-
remis constitutionem antiquam atq; adeo rationem
spectare uidebitur (ut qui hodie tum Venetijs, tum etiã
alibi huiuscemodi naues extruunt intelligant, quantum
ab antiquo more discedant) quadraginta fuisse sedilia in
tabulato alterius lateris quinqueremis, quæ quidem qua-
dringentis remigibus agebatur. Quod uerissimum esse
colligit Baysius ex uerbis Plinij libro trigesimo secundo,
ubi de echeneide. Itaque in altero quinqueremis latere,
ducenti erant remiges: qui si distribuãtur in quinos or-
dines, certe necesse est quadraginta, ut iam diximus, se-
dilia fuisse in altero tabulati latere. Quo fit ut quinque-
remes antiquorum, celeritate & cursu longe anteuertãt
quadriremes. Quod apertissime ostendit Baysius ex Li-
uij uerbis libro octauo tertie decadis. Atq; hæc tantum
breuiter dicta sint. Plura ex ipso autoris libro.

SEX ordinum nauis quando à Latinis proprie uno
uocabulo exprimi non potuit, Græcum nomen reti-
nuit, Hexerem enim appellauit Liuius lib. v i i. quartæ
decadis: Hostium (inquit) classis, trium & nonaginta
nauium fuit: maxime formæ naues, tres hexeres habebãt,
duas hepteres, galee de six rames pour banc: Hexerem
autem proprie & elegãter descripsisse uidetur Lucanus
in tertio, ubi de prætoria naue Bruti sic loquitur:
Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longe petit æquora remis.

HEPTE

HEPTERES quoq;, quæ septem ordinum nauis
est, galee de sept rames pour bâc. et si Latinè septi-
remis dici potuit, quemadmodum uertit Sipontinus in
Polybio, tamen hoc uocabulo nemo probatus autor un-
quã usus est: adeò Græca uocabula Latinis arrisere, quã-
do huiusmodi formæ nauium inuētum etiam Græcorū fuit.
Liuius quartæ decadis lib. 7. Maxime exterruit hepteres
regia à multo minore Rhodia naue uno ictu demersa.

EADEM propemodū ratione, quæ octo ordinū nau-
is fuit, à Latinis nullū nomē sortita est, sed Græco uo-
cabulo Ocleres potius appellata. Cuius uocabuli plurimus
fit sermo apud Athenæū, galee de huyl rames pour bâc.

NOUEM ordinum naues Græci Enneres appel-
larunt, quemadmodum ex multis Diodori Siculi
exemplis probat Baysius. Cum autem simplici, n, Eneres
scribunt, certe iam nō amplius nouem ordinū, sed instru-
ctas & paratas in aqua naues intelligunt. Quod ex Plu-
tarchi loco in uita Antonij ostēdit Baysius, atq; id quoq;
superius iam retulimus, ubi de instructa naue loqueba-
mur. Nouem autem ordinum naues multas habuisse
Philadelphum Regem scripsit Athenæus in quinto.

DECERES Græcis nauis dicta quæ decē ordinū
esset, nos deciremes uertere poterimus, galee a dix
rames pour bâc. Strabo in septimo Geographiæ: Sunt &
naualia in quibus Cæsar undeuiginti naues decimarū no-
mine dedicauit, ab uno remorum ordine usq; deciremes.

QVAS præterea Græci Hendeceres uocāt, Latini
undeciremes appellare possunt, galees de unze ra-
mes pour banc. Plin. lib. xvi. cap. xl. Maxima (inquit)

ea in Cypro traditur ad undecimem Demetrii succisa, centumtriginta pedum longitudinis, crassitudinis uero ad trium hominum complexum. De cedro loquitur, qua Reges in Aegypto ac Syria inopia abietis ad classes feruntur usi.

NAUES ad duodecim ordines (inquit Plinius) primus instituit Alexander Magnus: eas autem Graeci δωδεκάρης uocant, Galees de douze rames pour banc.

TREDECIM & quatuordecim ordinum naues permultas habuisse Philadelphum regem, refert Athenaeus in quinto.

QVINDECIM ordinum nauis, πωντεκάδης Graecis dicta, si Philostephano credimus, à Ptolemaeo Sotere primum instituta fuit. Plutarchus autem huius nauis inuentionem adscribit Demetrio: Antea enim (inquit) neque quindecim ordinum nauem, neque sedecim quisquam hominum nouerat. Sedecim autem ordinum nauis à Graecis ἑκατάδης appellata est.

ATQVE ut in pauca conferam, uiginti & triginta ordinum naues habuisse Philadelphum regem scribit Athenaeus loco superius adducto.

QVADRAGINTA quoque ordinum nauem edificandam primum curasse Ptolemaeum Philopatorem refert Plutarchus in Demetrio: in longitudinem quidem productam ad cubitos ducentos octoginta, altitudine autem ad summitatem usque nauis duodequingenta cubitorum. Ea uero τετρακκιστήρης Graecis dicta est: cuius longiorē descriptionē fecisse uidetur Athenaeus in quinto Dipnosophistōn. quē locū refert Baysius ad integrū.

NAVES ONE- rariæ.

DE longis nauibus abunde diximus: de onerarijs pau-
cis differendum. Quæ onerariæ dictæ, quòd essent
oneri ferendo idoneæ, batteaux ou nauires de charge, ou
batteaux marchans. Qua ratione à Græcis, & maxime
Polybio in quinto φορτηγοὶ appellatur: φορτηγὸν enim Græ-
cis onus, & φορτηγὸς baiulus mercenarius dicitur qui
onera circumfert. Hinc fit ut Thucydides in sexto φορτη-
γικὸν πλοῖον dicat. Vnde etiam à Plauto nauis geraria
nominata, quam Liuius onerariam uocauit: Aedificat
(inquit) nauem gerariã. Cæsar grauem nauem appellat,
une grosse nef. Huiusmodi autem graues, Græcis βαρῆα
dicuntur: ad leuiorum nauium differentiam, quæ eisdem
κουφότερα appellatur.

HOLCAS holcadis ab Appiano in quinto de bel-
lis ciuilibus, & Thucydide in sexto, pro nauē one-
raria & mercibus onusta sumitur: ab helco, traho, quia
trahi debeat: aut quòd grauis & ponderosa sit. nam hoc
quoque significat ἄλκω. ut, ἄλκω τῆα τάλαντα, appendet
tribus talentis. sed hoc puerorum causa obiter dictum
fit. Vulgus Flandrorum, holcadarum adhuc hodie nomē
retinet, uocant enim illi des hulkes.

Σκιδόφορος naues onerarias uocauit Appia in v. de bel-
lis ciuilibus, quòd sarcinis quibuscunq; & instrumentis
gestandis idoneæ essent. qua forma etiam σκιδόφορα κτήνη
Græcis, iumēta sarcinaria & clitellaria appellatur. No-
strū uulgus quantum existimare potui, id genus nauigij

à forma uocat une cornemuse: quòd à prora ueluti cornu quoddam habeat, aptumq; sit ad omnia transferenda.

ONERARIAE autè ad uehendum frumentum aptæ, à Græcis σπυροὶ dicuntur. ὁ σῖτος enim frumentum est: à Latinis autem naues frumētariae, batteaux ou nauires a bled. Vulgus nautarum uocat, des musnières. Caesar tertio belli ciuilib: Nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum triginta ad mare peruenit, nauemq; frumentariam conscendit.

EADEM propemodum forma ac ratione loquendi uinarias naues dictas ab Vlpiano credibile est, in lege uulgaris. digestis, de furtis. in quas uinū infunditur, ung uinottier. Nos quoq; Venetijs naues aquarias uicimus, quibus aquā portant ut uēdant cisternas nō habētibus. Quinetiam nobis quēadmodum & illis nō desunt naues onerariæ peculiaribus rebus circūuehendis aptæ, quibus à mercibus quas uehunt nomina imponere possumus. Itaque dicemus naues lignarias, batteaux a boys, moulliers: naues arenarias, batteaux a sablon: naues foenarias, foigniers: naues uinarias, batteaux a uin. cuius generis quæ maiores sunt uocantur uulgo fonsetz & troncz, quæ mille quingentos interdum uini tonnellos ferunt: quæ autem minores ut trecentos tantum ferant, uulgus nostrum uocat des lusandes. Sic quoq; naues carbonarias, batteaux a charbon, & cætera id genus proprie, & eleganter dicere poterimus.

Ὀπλιταγωγὸς ναὺς Græcis, dicta nauis oneraria quæ armatis militibus ferendis idonea est. ὀπλίτης enim pro milite armato uel grauis armaturæ, & qui in nauī ad remur

remum non sedet, usurpatur à Thucydide. nos armigerum dicere possumus. Nam armiger (ut id obiter dicam) apud Suetonium, non tantum pro eo qui alterius arma gerit (quanquam id etiam proprie significet) sed etiam pro eo qui armatus est sumitur.

MILITARIS quoque nauis oneraria dici potest, quæ milites in bellum gerit. huiusmodi nauem Thucydides in octauo *σπανώριδα* appellat, à militibus gerendis, quos Græci *τοὺς σπανώτας* uocant: quod nomen uulgus nostrum adhuc hodie retinuit, una tantum litera commutata: uocat enim ung stradiot, leuis armaturæ militum.

MILITARES quoque pontones uocat Cæsar tertio de bello ciuili, naues onerarias, transportandas, transferendisq; militibus aptas: Plerasq; (inquit) naues in Italiã emittit ad reliquos milites equitesq; transportandos: pontones, quod est genus nauium Gallicarum, Lysius reliquit, hoc consilio, si fortè Pompeius uacuum existimans Italiã, eò traiecisset exercitum, quæ opinio erat edita in uulgus, aliquam Cæsar ad insequendum facultatem haberet. Eas naues Græci atque adeo Diodorus Siculus libro uicesimo, *σπανώρικὰ πόνια* appellarunt. Atque hæc quidem, quemadmodum & stratioticæ & hippagogi (de quibus postea dicemus) triremibus uel celeribus nauibus, & ijs quæ remigio utebantur adalligatæ, loris & funibus trahebantur, remis enim carebant. quæ quidem actio à Græcis *ἤμυλλξις* dicta est. Diodorus loco superius adducto: Subsequebantur autem militares & hippagines *ἤμυλλομαίνοισι*, hoc est, remulco tractæ, ab ijs qui remigio utebantur: unde *ἤμυλλοῦντες* proprie dicti, tale

quidpiam agentes, Quos Liuius atq; adeo Caesar remulco trahentes uocat, locutione à Græcis proprie usurpata. Liuius quartæ decadis libro septimo: Contemplatus Eudemus hostes, claudas mutilatas que naues apertis nauibus remulco trahentes, &c. Caesar in tertio: Ad Oricum uenit, submersamq; nauem remulco multisq; contendens funibus abduxit. Quo exemplo palàm tibi est, & quid sit remulco naues abducere, & quid sit remulco trahere: hoc est, naues ad transportandos milites uel equos aptas, funibus & loris ad eas quæ remigio utuntur, adalligatas trahere.

ANIMADVERTANT autē diligenter nostri adolescentuli, ne in id uitium cum quodam incidant, ut falso existiment, remulcum esse paruam nauem siue scapham, qua grandiores naues pertrahantur. Et si quando in cōmentarijs linguæ Latinæ deprehenderint remulcum pro nauis descriptum, sciant eum qui rem naualem ex Bayfio traduxit, minus intellexisse Græcas autoritates, quæ tum ex Polybio, tum etiam ex Diodoro Siculo in contrarium sensum adductæ sunt: nempe quæ probent remulco trahere naues, esse id quod superius paulò diximus. Atq; id obiter sit præmonitum.

SVNT & alij pontones fluuiatiles in ratiū quarundam formā edificati, quibus passim utimur ad flumina traicienda: & in quibus etiā equos & quæuis animalia, armatos itē milites trāsuehere possumus. Id autē genus nauigij ratiarij uulgus nostrū charieras uocat, ung bac. Paulus Iurecōs. in tractatu Seruitutū rusticarū: Flumine interueniente uia constitui potest, si aut uado transiri potest.

test, aut pontē habet: diuersum si pontonibus traiciatur. Græci huiuscemodi nauigia πορθμῆα appellant, hoc est nauigia ad transfretandum apta. πορθμὸς enim fretum est. Diod. tamē Sicul. porthmion cū porio cōfundere uidetur, ut fere apud Græcos fieri solet. Videto Baysiū diligēter.

SED & quidam pontones etiā remis agebantur præsolitum, atque ob id à Plutarcho πορθμῆα κωνόγη dicti sunt, quasi pontones actuarij, quòd remis incitarentur, & inter actuaria nauigia connumerari possent, quemadmodum suo loco dicemus.

HIPPAGINES siue hippagogi & hippegi naues ab antiquis Græcis dicebantur, transportandis equis tam super flumina quàm etiam super ipsa maria aptæ & idoneæ, præsertim ad belli usum: uulgus nostrum uocat passecheuaultx. Ea dictione etiam Liuius utitur quintæ decadis lib. quarto: Forte (inquit) postero die quàm Sybota classis tenuit, quinque et triginta naues, quas hippagogas uocant, ab Elca profectæ cū equitibus Gallicis, equisque, Phanas promontorium Chiorum petebant. Huiusmodi autem hippagogi & Hippegi remulco trahantur, quemadmodum & stratiotica poria, de quibus paulò antè diximus. Polybius in primo: Posthæc (inquit) disposuerunt hippagines, dantes ex ijs lora & funes tractorios nauibus quæ in tertia classe erant. Et paulò post subdit: Remulco trahentibus hippegos naues. Plura apud Baysium. breues enim nos esse oportet.

CORBITAE etiamnum naues onerariæ dictæ, quòd in earum præcipue summo, atque adeo super ipsa mali summitate, corbis appendi & applicari sole-

ret.

ret. Est autem corbis in naue, id quod nostrū uulgus uocat la hunc, Veneti gabiam appellant, quemadmodum suo loco dicemus, cum de partibus nauium sermo erit. Est igitur Corbita (inquit Nonius) genus nauigij tardū & grande. Vnde Plauti dictum in Pœnulo: Tardiores multo quàm corbitæ sunt in tranquillo mari. Cicer. ad Atticum: Corbitæ ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum. Inde etiam aliud uerbū Plautinum Corbitare, hoc est, ceu corbitam quandam (quæ est inter onerarias naues maxima) implere & mercibus onerare: atque id in gulosos & uoraces dictum: Ego (inquit ille in Casina) noui ambas estrices: Corbitant ubi comesse possunt. Forsitan huic dicto non alienum quod uulgus nostrum corbinare dicit: nisi quis malit à coruis deductum potius. Est & aliud prouerbium à corbita deductū, Plautus item commune & frequens, Corbita opera, pro tarda & negligenti: quasi corbita (quod est nauigij genus tardum & lentum propter grauitatem) properare in auxilium alicuius. Hinc Corbitam operam dare uel prestare alicui, pro negligenter aliquē iuuare dici solet. Cui contrarium est Celocem. operam dare, quasi celoce (quod est nauigij genus celerrimum) currere ut alicui opitulemur & auxilio simus. Plautus Pœnulo: Obsecro hercle operam hanc celocem mihi non corbitam date.

CYBEA item nauis onerariæ genus est, cuius mentio est apud Ciceronem in Verrem actione septima: Naucem uero cybeam maximam, triremis instar pulcherrimam atque ornatissimam palàm edificatam sumptu publico. Et subdit paulopost: Celeberrimo loco edi-

ficari tibi onerariam nauem in ea prouincia quã tu cum imperio obtinebas. De eadem autem cybea loquitur, quam Messanæ edificatam fuisse publicè coactis operis refert quarta actiõne, eiq; edificandæ Senatorẽ Mamer- tinum publicè præfuisse.

GAVLVS, à Græcis γαυλὸς dictus, cuius mentio est apud Gellium, uidetur ab Herodoto atque etiam Plutarcho poni pro nauē oneraria: quemadmo- dum fusissime docet Baysius multis exemplis. Festus autem ait, Gaulum genus esse nauigij penè rotundum. Accipitur & pro eo uase quo pastores utuntur ad lac excipiendum.

HOC unum præterea de onerarijs nauibus adden- dum, ut breuibus agamus: eo differre maxime onerarias naues ab alijs, quòd & grauiores essent ac tardiores, & remis agi non solerent, quemadmodum aliæ. Quod ex loco Liuij decadis tertiæ libro septimo facile probat Baysius.

ERANT enim & aliæ naues quemadmodum Ap- pianus refert, mixtæ ex forma onerariarum & lon- garum nauium, appositæq; maxime seu quis remis uti uellet, seu uelis: cuiusmodi quasdam hac nostra memo- ria faciendas locauit Franciscus Rex Galliarũ ad Ocea- num Britannie maioris, uulgus galeones appellat. Eas uero myoparones & phaselos ab antiquis appellatas fuisse probat Baysius, tum multis Græcorum autorum locis simul collatis, tum etiam Catulli uersibus qui de phaselo loquens:

Ait fuisse nauium celerrimum,

Neq;

Neq; ullius natantis trabis impetum
 Nequiffe præterire, siue palmulis
 Opus foret uolare, siue linteo.

DE myoparonis autem etymologia, & quòd parui
 etiam myoparones essent, quorum ministerio præ-
 fecti triremium & maiorum nauium uterentur, non gra-
 uabit ipsum Baysij fontem petere. Longior est enim di-
 sputatio, quàm ut breuitatis nostræ institutum requirat.
 Nunc ad actuarias transeundum.

N A V E S actuariæ.

NA V E S actuariæ, siue actuaria absolute, aut actua-
 ria nauigia (utrung; enim dici eleganter & Latine
 potest) dicta quòd remis agantur, uel (ut ait Nonius)
 quòd cito agi possent. Sallustius libro secundo histo. Ad
 hæc pauca, piraticæ, actuaria nauigia. Cicero ad Atticum
 libro 10. Quid duro tempore anni actuaria fore censes?
 Liuius 5. belli Punici: In hoc tumultu actuariæ naues in-
 structæ. toutes especes de galees ou fustes legieres: cõme
 brigantins, & autres. Inuentæ sunt autè huiusmodi na-
 ues uel uoluptatis causa (nempe ut celeriter per mare
 huc, atq; illuc animi causa diuagarentur. Nec debent (in-
 quit Cicero) actuaria illa, quæ uoluptatis tantum causa
 parata sunt, postliminij iure uti, cum ad nullũ belli usum
 sint parata) uel etiam ut maioribus nauibus inferuirent:
 unde à Græcis ὑπὸ πῆλῶν dicuntur, quasi ministratoria &
 seruilia nauigia, atq; ob id humiliora quàm cætera fie-
 bant; & ut facilius remis impellerentur, & ut celeriora
 esse

essent. Vnde Cæsar quinto commentariorum: Has omnes (inquit) actuarias imperat fieri, quam ad rem humilitas multum adiuvat. Itaq; inter longas naues cõnumerandæ non sunt actuariæ: subdit enim paulopost ipse Cæsar: Eò cum uenisset, circuitis omnibus hybernis, singulari militum studio in summa rerũ inopia, circiter sexcentas eius generis cuius supra demonstrauius naues, & longas duodeuiginti inuenit instructas.

ACTVARIAS naues Cæsar etiam uectoria nauigia appellauit, ad onera quidem inhabilia, sed uectoribus traijciendis apta: Qua in re (inquit) admodum fuit militum uirtus laudanda, qui uectorijs grauiusq; nauigijs, non intermisso remigandi labore, longarũ nauium cursum adæquarunt. Eas uero naues Vlpianus titulo de exercitatoria actione, Græco uocabulo *ἰνιβαίνδης* appellat, quod uocabulum proprie ad uectorias res spondet: Quædã enim (inquit) naues onerariæ, quædam ut ipsi dicunt *ἰνιβαίνδης* sunt: & plerosq; mandare scio, ut uectores traijcient, & sic ut certa regione, & certo mari negotiëtur. batteaux ou nauires passagieres ou de uoyages, & propres a mener personnes ca & la. Vectores enim hoc loco (ut puerorũ causa dictum sit) nõ quidẽ eos qui uehunt, hoc est nauitas & gubernatores, sed eos qui in aliena naui precio uehũtur, significat. Quintil. In nauim filij mei male permutatus uector imponor. Hinc igitur uectoriæ naues dictæ à Latinis, quæ à Græcis *ἰνιβαίνδης* quasi *ἰνιβαίνδης* (inquit Baysius) appellatæ, ad *ἰνιβαίνδης* solum, id est uectores traijciendos. Vnde fortassis legendum esset apud Iureconsultum *ἰνιβαίνδης*, non au-

tem, ut corruptè prius legebatur, emphates.

SED non possum hoc loco satis admirari eius ingenium, qui cum dissimulare conatur, se à Bayfio nihil ex re nauali desumpsisse, omnia tamen desumit: ac dum in suis cōmentarijs bonis lectoribus aut fucum facere aut tenebras offundere conatur, ne suum furtū omnibus palàm fiat, in id erroris incidit, ut uocabula quædam immutet ac peruertat: neq; uocabula ipsa solum, sed etiam autorum nomina ac sententias ementiatur: cuius criminis operæ precium auiimus iuuenulos nostros admone-re, ne minus cauti in id temere incidere possint. Si quando igitur in cōmētarijs linguæ Latinæ legerint naues embatas, pro uectorijs, quas ille scansiles appellat: corruptū id sciant, pro epibatis, nisi cum deprauata Iurecōsulti lectione emphatas dicere uoluit. Præterea quæ uerba attribuit Plinio libro decimo nono, ea ipsa sunt quæ prius adduximus ex Bayfio, desumpta ab Vlpiani titulo de exercitatoria actione: Quædã enim naues onerariæ, quædam (ut ipsi dicunt) epibades sunt, &c. Atqui Plinius lib. decimonono hortorum curam & ornatum recenset, & à nauium tractatione longissime abest. Vide quæso lector quàm hoc sit diligenter Latinam dignitatem tractare.

ACTUARIVM nauigium à Græcis putat Bayfius dictum κωπίρη, & maximè à Thucydide & Plutarcho, quorum loca ipse adducit in testimonium. κωπίρη enim à Græcis remi dicti sunt, unde κωπιλατῆρ, remigare. Itaque Plutarchus in Alexandro, πορθητὰ κωπίρη appellauit actuarios pontones, siue pontones qui remis incitarentur. Alij enim pontones, siue fluuiatiles.

sive etiam alterius generis essent, remes agi non solebant, quemadmodum suo loco docuimus.

ACTVARIOLVM etiannum pro paruo Actuario nauigio sumitur: unde Cicer. 16. ad Atticum: Hæc ego (inquit) conscendens à Pompeiano tribuî actuariolis decemscalmi: hoc est, quæ parua nauigia actuarialia decem tantum remis agebantur, totidē enim remi erant quot scalmi, hoc est furcillæ (ut uulgo Veneti appellant) quibus remi innituntur. Vnde à scalmis, remorum multitudinem antiqui in nauigio numerabant. Hinc fit ut Plutarchus in Casare πλοῖον δωδεκάσκαλων, appellet nauigium duodecim scalmorum.

ACTVARIA minuta idem autor posuit pro Actuariolis, ad Atti. lib. 5. Actuarijs autem minutis Patras accedere sine ijs impedimentis, non satis uisum est decorum.

ACATIA inter leuia & actuarialia nauigia posuisse uidetur Strabo lib. 11. quæ angusta & uelocia erant, ut uix uectores 25. reciperent. Quorum nauigiorū formam describere uidetur Plin. lib. 4. cap. 30. cum de concha quadam loquitur, in qua conditur animal nauplium sepiæ simile: Est enim (inquit) illa cōcha acatij modo carinata, inflexa puppe, prora rostrata. Fuerunt tamen & maxima acatia, ut ex Polybij loco in primo ostēdit Baysius. Quin & ἀκατος apud Lucianum de ueris narrationibus, pro quodam nauigio sumi uidetur, quod uelis potius quàm remis agebatur. Thucydides autem ἀκάτοιο ἀμφοτέρω dixit, hoc est, acatium ambireme, quod prædatorij nauigij genus erat.

d

PRAEDA

PRAEDATORIA autem nauigia etiam inter actuarias naues sumi debent uel argumento Thucydidis in 4. qui praedatorium Messeniorum actuarium uocat. Et Liuij 4. dec. li. 7. qui piraticas celoces appellat. Graeci naues praedatorias, & piraticas, παραπικὰ καὶ λησπικὰ πλοῖα nomināt: cuiusmodi erat myoparo piraticus, de quo Cic. multis in locis, quae à Bayfio latissime exprimuntur. uulgus nostrum brigantinos appellat, conficto à praedatoribus nomine, ut omnes norunt. Aristoteli in primo περὶ ἑρμηνείας ἰπακτικῶν sumi uidetur pro praedatoria naue omnium celerrima.

EXPLORATORIAE quoque naues inter actuarias poni possunt: celeres enim erant & leues, nempe quae in bello explorandarum inimicorū uiriū causa praemitti solebāt, uulgus nostrū uocat ung espion. Eas Liuius decadis tertiæ lib. 2. speculatorias appellauit: Inde duæ Masiliensium speculatoriae praemissæ, retulerunt classē Punicam stare in ostio fluminis. Cæsar in quarto, speculatoria nauigia protulit: Quod cū animaduertisset Cæsar, scaphas longarū nauium, item speculatoria nauigia militibus compleri iussit. Thucydides in sexto πτόπλους ναῦς, quasi prænauigantes naues, & praecursorias appellat. Plutarchus in Catone κατασκοπικὰ nauigia uocat. est autem κατασκοπέω Grecis exploro, inspicio. Qua quidem dictione usus est etiam Cicero quinto ad Atticum: Aphracta (inquit) Rhodiorum, & dicrotum Mitylenæorum habebam, & aliud cata scopium.

CELOX celocis, breue nauigium, à celeritate dictum. Plautus Asinaria: Quò hanc celocem confes-

ram? Liuius decadis tertiæ libro primo: Naues c c x x. quinqueremes, celoces uiginti deductæ. Græci celetes appellant per metaphoram equi celitis: qui quemadmodum ab uno tantum seſſore agitur, & regitur (unde celetizontes pueri apud Plinium lib. 34. cap. 8. id est, ſedentes in equis & eos agitantes) ita etiã celetes naues unico tantum per tranſtra remo concitantur. καλύ πορ dixit Thucydides in primo, eleganti uocabulo, pro parua celoce, uel paruulo celete, ad maiorem diminutionem. Appianus quoq; in ſecundo de bello ciuili καλύ πορ δῆν, hoc est, celocem celerem ad maiorem expreſſionem dixit, quaſi celocem inter cæteras leuiſſimam, & liberrimam.

PONENDI ſunt & cercuri inter actuaria, etſi Nonius cercurum ex Lucilio probet nauẽ eſſe prægrandem. Liuius tamen decadis quartæ, libro tertio: Ipſe (inquit) cum claſſe centum teſtarum nauium, ad hæc leuioribus nauigijs, cercurisq; ac lembis ducentis proficiſcitur. Vides quemadmodum, & cercuros & lembos inter leuiora nauigia, & quæ in bello uſui erant, poſuit. Quòd autem cercurum, in Cypro inuentum fuiſſe Plinius reſerat, enarrator autem Ariſtophanis in Corcyra, mihi perinde eſt. Tu de hac re uideto Bayſium diligenter. Redeo ad lembum.

LEMBUS, Græcis λέμβος, inter actuaria nauigia, ſine controuerſia apud Liuium & multos auctores Græcos frequentiffime ſumitur. quod facile cõijcere potuimus ex eo loco in quo eadem recenset dec. tertiæ lib. primo, quæ Polybius: Ab actuarijs (inquit) nauibus ad alteram ripam pertrahitur; Polybius habet, à lembis.

Itaque alterum pro altero sumit: & lembos ad remulco trahendus naues aliàs in usu fuisse ex ijs locis manifestum est, quæ tu fusiis apud Bayfium uidebis. Multis autem remis agebantur lembi, unde Liuius decadis quartæ, libro quarto: Naues quas ciuitatibus maritimus ademisset, redderet: ne uel ipse nauem ullam præter duos lembos, qui non plus quam sedecim remis agerentur, haberet.

QVIN & alium usum præstasse lembos expeditiores, manifestum est ex Diodori loco, libro uicesimo: Congregatis (inquit) ijs lembis qui maxime expediti uidebantur, ijsque cratibus & pluteis contextis, additis quoque fenestris quæ clauderentur, imposuit machinas quæ tela quàm longissime emittere ualerent, eosque homines qui illis machinationibus exactè uti possent.

LEMBI etiam apud antiquos in eo usu erant quo præcursores naues quas antecessores Cæsar appellat. Quod ex Polybij loco in primo facile conijci potest: Similiter (inquit) & quæstoribus qui à Syracusanis præmisi erant, enunciarunt lembi, qui solebant antecedere aduersariorum incursum & aduentum.

ERANT & maiores lembi ad belli usum non inutiles. Itaque classem lemborum legimus non semel apud Liuium: & maxime dec. quintæ lib. 5. item dec. quartæ lib. 2.

LEMBUM præterea inter fluuiatilia posuit Vergilius primo Georgicæ, his uersibus:
Non aliter quàm qui aduerso uix flumine lembum
Remigijs subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps pronò rapit alucis amne,

27

Itaq; lembi nauiculæ erant breues & uelocissimæ, quibus tum super flumina, tum etiam super ipso mari utebantur antiqui.

Ἐφόλιον pro actuariolo ministratorio posuit Plutar. in Demetrio. uulgus nostrum uocat, ung squif. maioribus enim nauibus inseruiebat, unde Lucian. σκαφίδιον, καὶ μικρὸν σκαφίδιον appellat: hoc est, scaphulam, uel paruum scaphulam.

CAETERVM, ut in summâ actuarias naues contrahamus, sciendum est multorum remorum fuisse apud antiquos: cuiusmodi sunt eæ quas Veneti barcas longas appellant, ut etiam uiginti remorum actuariam inueniamus, quæ Græcis ἑκόντες dicta est: & triginta, quæ πεντήκοντες: & quinquaginta, quæ πεντακόντες. quorum exēpla permulta apud Baysiū legito. Nunc uero ad piscatorias naues transcundum, breues enim esse statuimus.

N A V E S P I S C A T O R I A E.

PISCATORIAE naues, dictæ quæ piscium capiendorum causa paratæ erāt, quas nauicellas uocat Martianus in tractatu de fundo instructo, nasse ou nassel le de pescheur. Liuius tertio belli Punici: Ni mare propinquū & haud procul litore naues piscatoriæ pleræq; conspectæ peritis nandi dedissent aufugium. ἰπακτρία, ας. καὶ ἰπακτρίς, ἰδ. καὶ τὸ ἰπακτρον apud Nicandrum pro nauicula piscatoria sumitur. ἰπακτῆρες enim, Græcis tā uenatores quàm piscatores appellatur. Epactrida tamē cōiicit

Bayfius ex locò Xenophontis, pro actuario sumi posse.

SCAPHAM autem piscatoriam eleganter dixit Iustinus libro secundo pro nauicula piscatoria, & ea quàm Græci, atq; adeo Xenophon lib. 7. Anabaseos, ἀλιπικὸν πλοῖον appellant. Verba Iustini sic habent: Vbi (inquit) cum solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha traiecit trepidus. De scaphis autem fluuiatilibus dicemus postea.

Q VINETIAM Bayfius ex loco Plutarchi in apophthegmatibus non sine maximo labore ac diligentia ostendit eam nauem, quam Græci τὴν ἀλιὰν uocant, esse nauiculam piscatoriam, & quam superius ἀλιπικὸν πλοῖον uocauimus. Alioqui sumitur ἀλιὰς apud Plutarchum in Pompeio, pro leuiori, & minori, atque etiã uili nauigio, & quod Appiano σκάφῃ ἰντελῆς dicitur. Cæsar autem tertio belli ciuiliſ quam Plutarchus ἀλιὰν, ipse paruam nauiculam appellauit.

CYMBA Græcis κύμβα (unde κύμβιον, cymbium, poculi genus, ad cymbæ similitudinem factum. Inferimus tepido spumantia cymbia lacte) inter piscatorias naues poni & annumerari debet, uel Marci, Tul. autoritate in 3. Offic. Erat oppipare à Pythio apparatus cõuiuium, cymbarum ante hortulos multitudo: pro se quisq; quod ceperat piscium afferebat. Et paulopost: Tum Caninius: Quæso (inquit) Pythi, tantum ne pisciũ, tantum ne cymbarum? Lilius sexto belli Punici, leues cymbas, piscatorias appellat: Quod per pisces (inquit) Tarraconenses, nunc leuibus cymbis, nunc ubi eæ sederent uadis peruagatos per stagnum compertum habebat. uul-

gus nautarum qui Ligerim tranant uocat une sentine. Diminutiuo autem cymbula usus est Plinius in epistolis: quod uocabulum nescio an dignum sit quod recipiatur.

LENUNCVLVS inter piscatorias naues sumi potest, uel autore Sallustio libro 1. histo. Indicit (inquit) forte per noctem lenunculo piscandum. Vnde Annianus Marcellinus libro quarto, Lenunculos piscatorios appellauit: & decimosexto, lenunculum piscatis. Cesar autem secundo belli ciuili, lenunculum posuisse uidetur pro scaphis maiorum nauium.

REMECVLVS autem uel remieculus quid sit plane ignoro, & corruptum omnino uocabulum esse putat Baysius pro lenuculo. facilimus est enim lapsus ut quis remieculum pro lenuculo scribat. Vnde ausim affirmare apud Gellium lib. decimo, cap. 25. quo loco remieculi legitur, mendum inesse: legendumque lenuculi, quem admodum in eodem loco psurnia pro profurnia corruptissime scriptum uidere poteris. Est autem profurnia (ut id obiter dicamus) speculatiuæ nauis genus, quemadmodum inquit Festus. Plautus Amphitr. De nocte ad portum profectus sum profurnia. Atqui ut ad lenunculum redeam: mirum hoc mihi maxime uidetur in uiro docto, cui cum nulla autoritas antiquorum suffragetur, ausus est tamen in suis commentarijs lingue Latinæ remieculum proferre, tanquam nauigij genus quo Lemnij uti solebant. Certe id nemo crediderit à Bayfio desumptum esse, sed fortassis temere prolatum, ut permulta alia.

HORIA (inquit Nonius) nauiculæ piscatoriæ genus est. Plautus: Malo hunc alligari ad horiam, ut semper

ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxima. Idem Ruadente: Saluete horia mari fluctuoso. Idem ibidem: Mea opera laboratur, & rate, & horia. Prouerbiale dictum, pro omnem operam dare & impendere alicui rei. Ac de piscatorijs satis, nunc ad fluuiatiles.

N A V E S

fluuiatiles.

NAUES fluuiatiles dictæ, quibus super fluuijs commode utimur, siue ad negotia, siue etiam ad tractiones. alia enim ratione fabricantur atque cæ quibus super mari utimur, ideoq; peculiarem appellationem sortitæ sunt, batteaux sur la riuere: quas qui Ligerim nauigant, uocant chalantz. Liuius primæ decadis libro decimo: Ibi captiuus proximo uico in custodiam datus, pars fluuiatiles naues, ad superanda uada stagnorū apte planis alueis fabricatas: pars captiua nauigia armatis complent. Græci πλωτῆρια πλοῖα nominant.

COMMODAE etiamnum erant fluuiatiles naues ad pontes super ipsis fluminibus faciendos: iunctæ enim permultæ huiusmodi naues, atq; ad se inuicem applicatæ ac colligatæ, asscribusq; constrate, pontem faciebant traiciendis exercitibus, & copijs machinisq; bellicis cōmodissimum ac firmissimum. Cuiusmodi pontis formam in Baysij opere uidebis, ad antiquorum rationem depictam. Polybius in tertio: Cum (inquit) secundo die constitisset, flumenq; ponte fluuiatilibus nauibus imposito iunxisset, Asdrubali negotium dedit exercitum

citum traijciendi: ipse autem traiecto statim flumine, respōsa dabat legatis qui aderant.

AD cuius rei commodiorem usum, tum etiam ut faci-
lius ad ipsa maria transportari possent, si quando pō-
tibus nauibus constratis opus esset, Semiramis (ut refert
Diodorus) curauit construenda nauigia fluuiatilia, quæ
facile soluerentur: ut expedite magis transportari pos-
sent dissoluta, iterumq; ubi usus esset compacta. Strabo
xvii. eiusmodi naues πᾶξ[ω]νας uocat, πᾶξ[ω]ν[ος] enim com-
pingere est.

TRAIECTORIAE naues, hoc est, quibus flu-
mina traijimus, batteaulx passagers, flettes de pas-
seurs. qui Ligerim tranant uocant une toue. strictæ sunt
autem huiusmodi naues ab utraq; parte. à Græcis, atque
adeo Strabone πορθμια πλοια dicuntur: πορθμ[ος] enim fre-
tum est, unde porthmia, nauigia ad transfretandum apta,
de quibus superius in actuarijs.

CYMBAS quoque pro nauigijs fluuiatilibus ad
transfretandum, siue traijciendum aptis apud au-
tores legas. Verg. v 1. Aeneidos de Charonte portitore:
-Gemit sub pondere cymba. Iuuenal.

Atq; una transire uadum tot millia cymba
Nec pueri credunt. Cymbam autē Charontis Ἀνωπία
uocat Lucianus.

INTER fluuiatiles sunt lintres, quæ remis ageban-
tur, ut palam fit ex Cæsaris loco, septimo commenta-
riorum: Conquirit etiam lintres, has maximo sonitu re-
morum incitatas in eandem partem mittit. Officiūq;
prestant conuehendarum per flumina mercium, aut
d 5 aliarum

aliarum rerum: quemadmodum ex Tullij exemplo pro Milone patet: Repente (inquit) lintribus in cam insulam materiam, calcem, cæmentum, atq; arma conuexit. *battcaux de charge sur la riuere. des bariquelles.*

20990 # LINTRES, pro alueis fluuiatilibus quos uocat Lintus, hoc est, fluuiatilibus nauibus in arbore sola excavatis, cuiusmodi super Ligeri fluuiio plurimas uidimus, accepisse uidetur Verg. cum ait secundo Georg.
-Cauat arbore lintres.

SCAPHAM Plutarchus in Romulo appellat quem Salucum Linius uocauit, in qua Remus & Romulus fratres super Tyberi proiecti fuerant. Scapha enim non solum nauiculam significat, sed quicquid concauum in nauicula fluuiatilis formam factum est: *από τῆς σκάφης*, hoc est, à fodiēdo: unde adhuc hodie Veneti uas illud marmoreū, siue lapideū excavatū, in quo uasa culinaria abluuntur, quodq; impuras aquas in uicos, aut canales è domibus emittit, scaphā appellāt. Vulgus nostrū lauatoriū uocat.

Σκάφος autem apud Græcos neutrum cum est, accipitur pro communi nauium cuiuscunq; generis uocabulo: unde *σκάφη τετραηρινὰ καὶ σκάφη πεντηρινὰ*, pro nauibus quadriremibus & quinqueremibus dixit Diodorus Siculus, in uicesimo. Sumitur & scaphos pro concauitate, & uentre nauis. Vnde scaphium pro uase, ut diximus in libello de Vasculis: & etiam pro ligonē eo quo exercebantur athlete. Iuuenalis:

Et ride, scaphium positis quum sumitur armis.

ALIOQVI *σκάφη*, scapha, scaminum apud Græcos, plane est tanquam in instrumento nauis:
σ fi

Et si quis nauem cum instrumento emerit, prestari ei de-
 bet scapha secundum Labeonē, in tractatu De fundo in-
 structo. Erat igitur scapha longarum nauium, hoc est,
 longis nauibus inseruiebat. Nempe ad anchoras circun-
 ducendas et referendas, item ad alligandas naues in por-
 tu, et si quando opus erat, ad uictum conquirendum,
 et celeriter huc atq; illuc diuagandum dum immineret
 periculum. uulgus nostrum uocat ungbachot. Tullius se-
 cundo de Inuentione: Postea aliquando ipsos quoq; ue-
 hementius tempestas iactare coepit, usque adeo, ut domi-
 nus nauis, cum idem gubernator esset, in scapham cofuge-
 ret. Caesar quarto comentariorum: Quod cum animaduert-
 isset Caesar, scaphas longarum nauium, item speculato-
 ria nauigia militibus compleri iussit. Cetera exempla ui-
 deto in Bayfio. Veneti schipho et copano nauium onera-
 riarum uocant, id est, batello. Les petis batteaux seruant
 aux grandes nauires, quidam uocant une barguette.

HACTENVS de fluiuatilibus. Nunc ad ea na-
 uium nomina ueniamus, quae in particularium uo-
 cabulorum explicatione dicta non sunt. Ea autem nauium
 bellicarum titulo complectemur.

N A U E S

bellicae,

BELLICAS naues, siue etiam milicæres (utrinq;
 Benim eleganter dici potest) hoc est, quae ad bellum,
 et militiam aedificatae, et aptae sunt, Graeci *σπανωνη*
κλοια uocant, nauires de guerre. Quae siue longae sint, siue
 etiam

etiam ex onerariarum genere (quales sunt quæ tribus interdum uelis, nonnunquam etiã quatuor per mare discurrunt) certe aliam formam, & apud antiquos, & apud nos quoq; retinuerunt, atq; eæ, quæ uel negotiatoriæ uel traictoriae, aut actuariæ sunt: quemadmodum sequentia facile aperient.

CONSTRATAE enim naues (de quibus superius in longis abũde diximus) quæ à Græcis *κατάσπρα* xtra dicuntur, ad differentiam *αφρακτορῶν*, quæ apertæ dicebantur: nulla alia ratione quàm ad belli usum inuentæ sunt, nempe, ut tutius ex ijs, tanquàm è muris quibusdã, ac castris pugnaretur. *nauires couertes par les costez.*

TURRITAS præterea naues quis alia de causa factas primum fuisse existimet, quam ad belli usum? Cuiusmodi naues habuisse Antonianos, in pugna illa nauali quæ ad Actium facta est cum Cæsarianis, liquet ex Diono: cuius locum integrum uideas licet in Bayfio, eorumdemq; nauium formam, ac figuram. Quemadmodum enim antiqui super elephantis turres ligneas imponere commodam existimarunt, è quibus, tanquam ductilibus quibusdam castellis, depugnarent: ita etiam super ipso mari excogitarunt, nauibus turres ad libram imponere, nõ solum ad proram, sed etiam ad puppim, ut inquit Apianus de bellis ciuilibus: unde *turritas puppes* dixit eleganter Virgilius in octauo:

Tanta mole uiri turritis puppibus instant.

Quod ne quis hyperbolice dictum existimet, facile id ostendi potest ex Cæsaris loco libro tertio, de bello ciuil. Atq; (inquit) alteram nauem, quæ erat ad custodiam ab

Acilio posita, pluribus aggressus nauibus, in quibus ad libram fecerat turres.

Q VINETIÀ ROSTRATAE naues ad bellusū, sine controuersia primū factæ atq; inuentæ sunt. Cice. secundo, de inuent. Lex est apud Rhodios, ut si qua rostrata in portu nauis deprehensa sit, publicetur. Aliæ enim naues quæ bellicæ non erant, rostris carebant: ut etiam speculatorias (quæ celeres erant & bellicæ) Liuius rostra non habuisse dixerit. Inuenta autem rostra ipsis nauibus, eadē ratione qua equis armatis in fronte aculei ferrei: ut dum ex ipsis depugnarent, etiam naues, suis ueluti armis in se inuicem impetum facerent, & aliæ alias suis rostris rapacium quarundam auium uice confoderēt ac deprimerent. Rostris enim nauium, antiqui concurrerant. Liuius tertie decadis, lib. sexto: Itaq; ex utraq; parte signo dato, cum rostris concurrissent, neq; retro nauē inhiberent: nec dirimi ab se hostem paterentur, &c. Vnde inquit Aulus Hirtius de bello Alexandrino, Cæsarem nauibus actuarijs, quia non essent magnitudine satis iusta ad præliandum, rostra imposuisse. Ea autem primum inuenisse Piscum refert Plinius lib. septimo, cap. 57.

IMO etiam ut fortiores & duriores essent naues, ac magis armatae, rostra ijs ex ære fieri cœpta. Vnde eratæ naues eadem dictæ à Vergilio quæ & rostrata, in nono, ubi de nauibus Troianorū uersis in deas, & nymphas maris:

—Hinc uirginæ (mirabile monstrum)

Reddunt se totidem facies, pontoq; feruntur

Quot prius eratæ steterant ad littora puppes.

Cæsar

Cæsar secundo belli ciuilib: Interim L. Nasidius ab Cn. Pompeio cum classe nauium sedecim, in quibus pauca erant ærata, L. Domitio Massiliensibusq; subsidio missus. Appianus in Mithridatico χαλκίματα uocat. Diodorus enim lib. 20. χαλκίματα uocare uidetur, rostra ex ære: alioqui rostra alia Græci ἰμβόλους appellant.

PRAETORIAM nauem inter bellicas iure annumerare debemus, quam Græci ναυαρχίδα, & nō nunquam στρατιίδα appellant: nostri uulgo capitaneam. nempe in qua is qui classi, & exercitui nauali præest, siue prætor, dux, aut imperator fuerit (quem uulgo capitaneum appellat) sedet & uehitur: pictaq; erat, & longe alijs ornatior, ac conspectior, la capitane. Liuius 7. belli Punici, Hinc cæteris terror iniectus, ut prætoriam nauem captam uiderunt.

NAUES autem ipse in bello ab hostibus captæ, captiue dicebantur. nauires prisonnières, ou gaignees sur mer. Liuius tertie decadis libro tertio: Dum hæc Romani parant, aguntq;, ad Philippum captiua nauis una ex ijs quæ Romam missæ erant excussa, fugit. Xenophon in secundo ἀιχαλωάτους uocat: ἀιχαλωάτιω enim capio, & captiuos duco significat.

PRAESIDIARIAE naues bellicæ, quæ in alicuius urbis uel portus præsidium collocabatur: Græci φυλακίδας uocant. Vnde Diodorus libro uicesimo: Præsidariæ (inquit) Carthaginensium, ubi id rescuerunt, confestim persecutæ sunt. la garnison.

PRAECURSORES autem, siue excursores, aut ut Cæsar appellare maluit, antecessores, naues
erant

erant bellicæ, leues, & celeres: quæ primos belli excursus faciebant, maioresq; & longiores naues antecedeabant, primaq; pericula experiebantur, auantcourcurs.

EAS uerò præcedebant exploratoriæ, & quæ explorandi causa præmittebantur, quæ Græcis νῆες προπλοῖ dicebantur. Latini interdum alio uocabulo Græco usi, Cataſcopia appellant: quod est apud Tullium quinto ad Atticum. Liuius ſpeculatorias uocauit, ut iam pauloante diximus, ung eſpion. Ac de his ſatis, nunc ad ipſas nauium partes, & instrumenta ueniendum.

NAVIVM PARTES & instrumenta.

EXPLICATIS quam breuiſſimè à nobis fieri potuit nauium differentijs, ac nominibus: non alienum uidetur nunc ipſam nauem ſumere, & in ſuas partes diuidere, ut noſtri adoleſcentuli cognitioſ nauium nominibus etiam ipſas nauium partes perdiſcant. Imitabimur autè hac in parte noſtrum Bayſium, & à ſcalmo ſumemus exordium.

SCALMVS, Græcis οὐρά μὲν, Venetis la ſurcula, noſtris Gallis la cheuille: dicitur lignum id in naui circa quod alligantur remi, ut firmior ſit nauigatio: quod interdum excauatum eſt, ac crenatum, & fenestratum in aſſidem ad retinendum remum, ne frequèti ac continuo motu huc atq; illuc facile diſſiliat, & ut facilius ac ſolidius impellatur. Cicero de claris oratoribus: At uero ut contra Craſſus ab adoleſcente deliquato, qui cū in littore ambulans

bulans scalmum reperisset, ob eamq; rem, nauem edificare concupiuisset, exorsus est, &c. Vnde actuariola decemscalmi, & duorum scalmorum nauigia appellauit idem Cicero ad Atticum, ut supradiximus. πλοῖον quoq; τρισκαλαμῶν dixit Plutar. in Aemilio: hoc est, nauigium trium scalmorum. Quin & scalmum pro cymba, id est, partem pro toto, negantibus uerbis, posuit Cice. 3. Officiorum: Venit ipse maturè, scalmum nullum uidet: hoc est, tantum abest, ut aut cymbam piscatoriam, aut quiduis aliud uiderit, ut ne scalmus quidem nauiculæ apparuerit.

ASCALMO interscalmium dictum, quod est spatium inter duos scalmos designatum in ipsa naui. L'espace qui est entre deux rames ou cheuilles. Qua ditione usus est Vitruuius lib. primo. Diciturq; interscalmiū in ipsis nauibus, quæ admodū intercolūniū in ædificijs.

LATERA, les pans ou les costez de la nauire. Græci πλευρὰς uocant: Iulius Pollux, item etiam Lucianus τοῖχος ἐνώπιον καὶ δέξιον, pro dextro sinistro'ue nauis late re dixerunt.

CARINA apud Venetos nomen retinet, la carena. C'est autem ipsius nauis uenter & pars media. uulgus nostrum uocat les ceinctes, quasi cinctum nauis dicere uelit. Græcis ῥοπίς dicitur. Vergil. 3. Aeneidos:
 > Dona dehinc auro grauias sectoq; elephanto
 Imperat ad naues ferri, stipatq; carinis
 Ingens argentum.

Cæsar primo belli ciuilib: Carinæ primum ac statumina ex leui materia fiebant: reliquum corpus nauium uiminibus contextum corijs integebatur. Statumina autem

tem

tem appellat Caesar, ipsas ueluti nauium costas, hoc est ligna illa armata combæ infixæ quasi cuidam spinæ: quæ quemadmodum in animalium corporibus, uentrem atque adeo ipsam nauis crassitiem constituunt. uulgus nostrum uocat des courbes. Cæterum alucum pro carina Sallustius posuit in Iugurthino: Neque (inquit) alucos nauium inuersos pro tugurijs habuere. Sed & carina pro tota naue, poëtica licentia apud Vergilium frequenter sumitur. Vnde etiam apud eundem in s. ubi de Euandri domo loquitur:

-Pascimq; armenta uidebant

Romanoq; foro, & lautis mugire carinis.

Carinas pro domibus sumit, ad carinarum modum edificatis in ipsa Telluris æde, inquit Seruius.

ACARINA, carinatus, hoc est, in modum carinæ formatus, siue carinam pro ipsa naue, siue pro uentre nauis sumas. Plinius: Pectus homini latum tantum, reliquis carinatum. Idem enim libro 9. cap. 33. Conchas siue pectines ait seipsos carinare: hoc est, sua sibi concha instrumentum porrigere ad nauigandum, & ueluti carinam quandam ex testa effingere.

FVNDVM uerò nauis, quod Græcis *ἑνὸς* dicitur (ut Polybij exemplo probat Baysius) id est quod Veneti uocant uulgo la columba. Latinum autem uocabulum nullum habet. Quod enim est fundamentum in domo, id est *ἑνὸς* in nauis. Sic dictum opinor, quòd omnem *ἑνὸς*, id est, materiam nauis contineat. uulgus nostrum uocat le rable.

SENTINA autem, fundum internum navis est, inquam quicquid instillat corruptarum aquarum defluit. vulgus nostrum uocat lossac, praesertim eorum qui naues fluuiatiles ad Sequanam regunt. Nautae autem Rothomagenses uocant la quille. Vnde quidam ita dictam appellant, quod haec corrupte male oleant ac sentiantur: hinc fortassis sentina grauis, à Iuuenale appellata. Graecis ἀντλήθριον dicitur, à uerbo ἀντλάω, quod exhaurio significat. unde exantlare uocabulum apud Latinos usurpatum pro eodem. Plau. Sticho:

Næ istæ ædæpol uinum poculo pauxillulo

Sæpe exantlauit sub metrum scitissime.

Porrò exhaurire sentinam Latine & eleganter dici potest. Tullius de Senectute: Cum alij malos scandant, alij per fores cursitent, alij sentinam exhauriant. Lucianus id Græcè protulit, ὅτι γὰρ ἀντλήθριον ἰσχυρταί. Theodorus autem Gaza non infeliciter locum eundem uertit, ἡ τριπλοὶ δέ τινος ἀντιμῶνται τὸν ἀντλήθριον. Sentinam praeterea non iniucunda translatione dixit idem in Catilinam, & pro lege agraria, item ad Atticum libro primo: pro receptaculo sceleratorum hominum, uel etiam pro ipsis nebulonibus urbem coinquantibus. Idem etiam ad Papyrium libro nono, sentinam pro loco in Republic. infimo posuit: quòd qui uectores in sentina navis sedebant, locum totius navis infimū & infamem habere dicrentur. Conflicari quoq; tempestatis & sentinae uitij, dixit Caesar tertio belli ciuili: pro eo quod prius dixerat, salo nauseaq; confici, hoc est partim iactatione nimia propter tempestatē, partim sentinae foetore debilitari. At uetera-

nae legionis (inquit) milites iam conflictati & tempesta-
tis & sentinae uitijs, non ex pristina uirtute aliquid re-
mittendum putauerunt.

FORI in naue potissimum oneraria & graui sunt,
quae Graeci ἰσθάλια uocant: nempe tabulata in superio-
re nauium parte aedificata circa ipsa latera, & ad puppim,
quae iter nauem perambulantibus praebent: dicta (inquit
Festus) quod incepsus ferant. le tillac, le besle. Baysius in-
terpretatur tabulata in naui, quibus nautae per ipsam fe-
runtur: à ferendo igitur nomen habent. Vnde foriculi apud
Varronē pro tabulatis quae poma ferāt, Graeci oporothe-
cas uocant. Cicero, loco superius adducto: Cum alij malos
scandant, alij per fores cursitent. Satis improprie uertit
Gaza τὸν καταστρωμάτων. sunt enim catastromata, longa-
rum nauium tegumenta circa latera: unde constratae &
contectae naues dictae, catastromatis munitae, quemad-
modum prius diximus. Suntq; ea nauibus tantum longis
propria: hic autem de oneraria naue sermo est. Itaque
uel Herodoti exemplo fori, hedolia Graecis dicuntur. Qui
cum Arionis fabulam recenset, sic ait: καὶ εἶπε τὴν ἐν τοῖσι
ἰσθαλίαισι διεξιλλῶν νόμον τὸν ὀρθιον. Gellius libro decimo-
sexto eandem fabulam narrans, sic retulit ad uerbum:
Stansq; in summæ puppis foro, carmen, quod orthion di-
citur, uoce sublatissima cantauit.

PRORA, Graecis etiam πρῆρα, uulgo la proue, ou le
chasteau gaillard, anterior & prior nauis pars: in
qua qui gubernator sedebat ut eam regeret, à Polluce
proreta, à Xenophonte πρῶτος dicitur. Quod autem qui-
dam in suis commentarijs, Virgilij locum adducit in pro-

turnalium) pars inferior, pterna: media, trachelus: superior, carchesium appellatur. Macrobij autem locum explicatum & emendatum ex Græcorum autorum collatione, apud Bayfium uideto. Nunc ad uela.

ANTENNAE, Græcis *κάραια*, uulgo les uerges du trac ou de l'appareil, ligna sunt per transfuersum in malis posita, ad quæ uela adalligantur. Plinius libro septimo: Vela Icarus, malum & antennam Dædalus inuenere. Huius autem extremæ partes cornua appellantur. Vnde Virgilius in Aeneide:

Cornua uelatarum obuertimus antennarum.

CAVETO autem ne cum quodam dicas, cornua mali extremas partes esse. male enim ille legerat Bayfium, & corruptam Macrobij lectionem emendare non potuit. Caterum nostri nauæ quo facilius antennas retinerent ac cohiberent, ne cum ipso uelorum pondere inferne deciderent, dum per tempestates paulò altius subleuarentur: nouum instrumenti genus inuenerunt, rotundis quibusdam & leuibus globulis in se inuicem cõnexis factum, in anguli cuiusdam formam: id uocarunt *la raque*, Latinum autem uocabulum nondum reperi.

VELVM, Græci *δρόρυ* dicunt, & isiq; ut probat Bayfius, *la uoile, ou l'appareil*. dicitur etiam *ἀγυδον* eleganti uocabulo. unde in Iulio Polluce nauis Antigoni *τρίσπυρον* appellata, quæ tria uela haberet, trinosq; malos. Veli autem pars ea quæ acutior, & inferior ad nauis latus religatur, modoq; contrahitur, modo relaxatur, Pes à Latinis, à Græcis *πῦς* dicitur: ut ex multis Græcorum tum etiam Latinorum locis inter se col-

latis ostendit Bayfius.

VELIS autem propria quædam uocabula, & locutiones nonnullæ accommodari solent: quibus etiam metaphorice sumptis eleganter uti solemus. Velificari enim, pro uela in altum expandere, ut nauigemus, dicitur: unde, Velificari honori suo per translationem, pro magnopere conari, quacunque id uia fieri possit, ut honores assequamur. Item etiam pleraque alia, quorum exempla in Thesaurο linguæ Latinæ, & Bayfij uigilijs per multa uidere poteris. Vela enim dare dicimus, & Vela ducere, & Vela facere, & Vela pandere, & Vela uentis permittere pro eodem: hoc est, altum petere, ut dixit Liuius, *laischer la uoile au uent*. Per translationem autē, pro uiam aperire & munire ac patefacere, atq; aggredi opus aliquod. Dicimus itē ad obliquos uentos hinc atq; illinc transferre uela ex Liuiο, *caler la uoile aux mauuais uentz*. Item Velis passis prouehi ad aliquid ex Cicerone: & Velis remisq; aliquid fugere ex eodem, quod Græci dicunt, *ἰσχυράμφοι τὰ ἀνάλα φέρειν*. Item ueliuolum mare ex Vergilio: ueliuolantes quoque naues, quæ suis uelis actæ quodammodo uolare uidentur, ex Cicerone. Quorum exempla breuitatis ergo prætermittimus, ut uel hanc occasionem iuuenulis relinquamus Bayfium consulendi.

VELVM maius nauis artemonem quidam uocant, ut in Actis apostolorum ad calcem legitur, uulgo le grand appareil. Iulius Pollux acatium uocat, item etiam Plutarchus: quorum loca latissime explicata, uideto apud Bayfium. Artemonem autem lartimon uulgus nauitarum,

non id quidem uocant quod uelum maius appellamus, sed ueluti medium quendam malum transuersum in puppi collocatum ac prominentem, qui & oneribus subleuandis, & etiam uelis quæ in puppi sunt retinendis ac sursum erigendis seruit. Nihil autem simile in antiquis nauibus reperi. Quapropter Latinum nomen mihi adhuc incertum est.

MINVS autem uelum Græcis δόλον, Latinis dolo dicitur. Vnde Dolonibus erectis altum petere dixit Liuius quartæ decadis lib. sexto: quod etiã paulopost, sublatis dolonibus effusè effugere protulit. Dolonè præterea pro teli genere sumpsit Plutarchus in Tybcrio.

VELVM quod à tergo est & retrorsum panditur in nauì, *πίσθημα* uocatur à Iulio Polluce.

CARBASA quoque & Suppara pro uelis apud antiquos sumi persepe uidemus, præsertim poetas, apud quos licentia nescio quid autoritatis semper præbuit: ob id certe quòd delicatiora uela, carbasino lino (quod nūc tenuitatis erat) apud Hispanos fieri solebant. Ita etiam supparina tela, quæ inter alias delicatissima erat, & subtilissimæ tenuitatis: ut ea puellæ ornatus gratia superinducrentur. eundemq; usum præstabant (inquit Festus) suppara, quem & subuculæ et canisæ. Carbasia pro uelis sic sumpsit Vergilius:

-Et auræ

Vela uocant, tumidoq; inflatur carbasus austro.

Suppara autem apud Lucanum sic legas:

-Imaq; pandens

Suppara uelorum perituras accipit auras.

QUOD autem ad constratarum nauium partes spectat, id notandum est. Si erat constrata tectaq; nauis, inædificari solere turriculas à dextra sinistraq; eius parte, tam in prora quàm in puppi. Quæ autè ligna turres sustinebant, à Polluce πυργουχοι dicebantur.

CATASTROMATA uero in medio erant, tectisq; nauibus nomina dabant: è quibus decertabatur, & in quibus erant homines armati, quos propugnatores uocat Tullius septima in Verrem. Polybius in primo: In ipsis (inquit) faucibus portus, ad nauigabat, habès armatos propugnatores, paratosq; ad pugna uiros, qui in catastromatis & foris erant. Fortasse (inquit Baysius) non ineptè dixerimus catastromata ea esse in nauì que uulgo dicuntur garides: nisi mauis dicere in locum eorum uulgo nos uti des balestrieres.

TRANSTRA in nauì sunt sedilia, in quibus erant remiges, les bancz. Vergilius:

Confidunt transtris, intentaq; brachia remis

Intenti expectant signum.

REMI à Græcis κῆραι dicuntur, quòd Plinio autore, à Copis populis primum inuenti fuerint, des rames ou aurons. Inde κωπηλατῆρ quidam Latini remigare dixerunt. Dicitur & κώπη Luciano, mole quasi manubrium: propterea quòd tanquàm remus agitur in gyrum. Dicitur & eidem auctori remus ἕρεμος. Cuius partem latiore Græci πλάταρ uocāt. Remorum autem ordinem extremum & ueluti remigium, ταρσοῦς appellant: unde, quod Latini eleganter remos detergere & defringere dicunt, Græci ταρσοῦς θρασῆν proferant, uel παρασύρειν τῶν βῆν

τὰς ὁμοίους. quas locutiones multis exemplis probat & explicat Bayfius.

REMIGES, les galiotz, à Græcis ἱππῆς dicuntur, à Liuiio etiam multis in locis, socij nauales: quod cum eo uocabulo respondere ostendit Bayfius quod Græci πλερώματα dicunt, Veneti uulgo uocant la ciurma. Quàm tamen Lucianus in ueris narrationibus pliromata, pro nauigijs instructis & armatis sumere uideatur.

REMIGES autem qui cum opus erat decertabant & propugnabant, atq; utrunq; ministerium præstabant, Græci ἀντιήτας uocauerunt & μάχιμος & προσκώπυς, ut ex locis Thucydidis probat Bayfius. πεινίους autem uocat idem autor, otiosos & liberos uectores à remigandi labore.

REMIGES præterea qui in prima parte sunt longe nauis ad proram, uocantur à Græcis thalamitæ uel thalamij: qui autem in medio supra arborem, zygite: qui uerò in tertia parte ad puppim, thranite dicuntur. Quod ut rationi cõsonum esse ostendat Bayfius, longa disceptatione locorum inter se collatorum palàm fecit. Nunc ad instrumenta.

ANCHORA in nauis quid sit notius est, quàm aut explicari debeat: Græci ἄγκυραν uocant, lancre. Est enim dens ferreus, quo uel in portu uel in medio mari firmatur ac retinetur nauis: quo tempore in salo esse dicitur, ut statim initio huius libelli docuimus. Vnde Verg. 1. Aeneidos, Anchoram dixit alligare naues unco morsu. Hinc etiam Soluere anchoras de phaselo dixit Cicero ad Atticum: quod idem in Verrem actione septi-

ma, Vela facere, & Præcidere anchoras. Itē Liuius tertie decadis libro secundo, Anchoras uellere protulit, desancrer: cui contrarium est, Iacere anchoras: & cætera id genus: ancres, prendre terre.

ANCHORALIA (ut etiam de funibus nauium dicamus) dicuntur ij funes quibus religata est anchora, les cables. Vnde Liuius loco suprascripto: Ut ne quid teneat, anchoralia (inquit) incidunt. Cæsar secundo belli ciuilibus, anchorarios funes appellat.

ERANT & alij funes quibus post firmatam anchoris nauem ipsa in portu religabatur, ut stabilior esset. Græci ἀπόρεια, uel ἐπίρεια, uel etiam ἀπόρεια. uulgus nostrum uocat la fermeuse. Latini ora appellarūt. Vnde oram soluere apud Quintil. pro recedere à portu. quod Lucia. τὰ ἀπόρεια λυῖσθαι in Hermotimo dixit. Liuius III. deca. lib. II. Vixdum omnes conscenderant, cum alij resoluunt oras, alij anchoram uellunt. Prymnesia etiam Græci uocant. Plura apud Bayfium.

RUDENTES autē, funes erāt alij nautici, quibus uel onera subleuabātur, uel uela sursum erigebātur, ac deorsum deprimebātur, le cordage, les haultbâcz. dicti quòd cum agitātur stridorē emittant, ut quasi rudere audiātur. Vnde Verg. Insequitur clamorq; uirūm, stridorq; rudentū. Cicero autē rudentū sibilum appellauit. Rudēs Græcis κάλως dicitur, les chables: quāquam calos etiā pro scala funibus cōtextā, qua in corbem ascēditur, sumi possit. uulgus nautarū Rothomagēsiū uocat les figures. Cæterū Plautus, rudentē pro ora accipere uidetur.

FVNES item opiferi dicuntur quibus antenna huc atque illuc circumducitur, ut uela uentis obsecūdent.

Vulgus nauarum uocat les ualensines.

PALVS autem dolatus in acumen, & cuspide præferratus, qui nauis religandæ causa in littore figebatur, antiquis dictus est tonsilla. Actius: Tacete, & tonsillas in littore edite. ung picu. Plautus autem, prymnesia pro tonsillis posuit.

CLAVVS in nauis, id est, ad quod gubernacula copulantur, le garrot. quem nauis magister & gubernator in puppe sedens dabat operam, ut rectum teneret. unde prouerbiū à Quintiliano usurpatum lib. 11. Dum clauum rectum teneā: id est, dum meo fungar officio. Clauum etiam tenere Reip. uel alterius rei, pro gubernare, à Cicrone eleganti metaphora dicitur.

GUBERNACULA in nauis dicta, quæ clauo adhererent, quæq; is tractabat in puppi qui gubernator & dominus nauis à Cicrone appellatur, à Græcis autem κυβερνήτης, le patron. dicta sunt etiam ipsi πρῶτα, quæ à nostris gubernacula, les gouuernaulx.

QVI uero in prora sedebat, ut etiam nauem regeret, iubente tamen gubernatore, à Græcis πρῶτος καὶ πρῶτατος, à Latinis proreta dicebatur. Apud Iurecōsul. in lege contem. §. dominus. ff. de publicanis.

PARASEMON quoq; nauis in prora collocabatur, hoc est, nauis insigne. Naues enim fere omnes habebant insigne suum quod in prora adfigebatur & erigebatur, ut inde cognosci facile possent. aliæ enim Isidæ deā, aliæ anserculos, aliæ hircos, aliæ arietes pro insignibus suis gestabant: quæ admodum latissime docet Bayfius,

fius. Sed & anserculus fere omnibus communis erat, atque in puppi collocabatur: quod facile agnoscas ex loco Luciani in ueris narrationibus. Græcis $\chi\alpha\iota\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ dicitur.

PERPENDICVLVM illud nauticum omit-
tendum non est inter instrumenta: quod siue plum-
beum fuerit, siue alterius materiei, à Græcis $\beta\omicron\lambda\iota\varsigma$ appella-
tur, cuius mentio facta est in actibus apostolorum. Est au-
tem pondus funiculo affixum, quo demisso, nautæ explo-
rant maris altitudinem: dictum $\alpha\pi\omicron\tau\omicron\upsilon\ \beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\sigma\eta$, hoc est à
mittendo siue iaciendo.

ERANT etiamnum cōmunia quedam instrumenta
in nauibus præsertim bellicis, quibus naues retineban-
tur ut cominus pugnarent. Cæsar manus ferreas, & har-
pagones appellat, crochets à harper les nauires: li (ingt)
manus ferreas, & harpagones paraucrunt. Græci $\chi\acute{\alpha}\rho\alpha\varsigma$
 $\sigma\iota\ \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\ \alpha\gamma\epsilon\tau\omicron\varsigma$ nomināt: quorū inuentorē Anacharsim
fuisse refert Plinius. Erant & corui, de quibus Polybius,
atq; alia instrumenta: quæ potius rei militaris tractationi
propria sunt quàm ut inter nauium partes hic adscribi
debeant. Itaque de his plura dicere supersedebimus.

HÆC autem sunt quæ ex Baysij doctissimis uigilijs
in adulescentulorum gratiam breuiter collegimus.
Quæ (quæadmodum initio diximus) si quidem digna uide-
buntur quæ legi debeāt, ipsius autoris beneficio ac bene-
uolentiæ habēda est ab ijs gratia. Nos enim hac in re nihil
prestitimus quod unusquisq; apud se facile colligere non
possit: Fatēdū est enim, & ingenuè proloquendū: ne quis-
quam fortassis credat, nos ex alienis laboribus fructum
aliquem, aut etiam laudem uel minimam querere uelle.

F I N I S.

INDICES DVO

COPIOSISSIMI, QVORVM

prior, dictiones omnes Græcæ & Latinas:

posterior uulgaria omnia tum Gallica

tum etiã externa uocabula quæ

in libello De Re Nauali

explicantur cõ-

tinet.

A		ἀρχαλωτὶς ναῦς	62
Acatium ambireme	49	ἀλιὰς, ἀλιῶ-	54
ἀκάτορ ἀμφέκορ	ibidem	ἀλιούλοκὸν πλοῖον	54
ἀκατῶ	ibidem	Altum petere dolonibus	
Acrostolia	68	crectis	72
Aetuaria naues	46	Alueus, fundamētū na.	25
Aetuaria minuta	49	Alueus pro naue	25
Aetuariolum	ibidem	Ambraciotides	22
Aetuariolū decēscalmi ibi.		Anchora	73
Aetuariolum ministrato-		Anchoralia	74
rium	53	Anchorarij funes	74
Aetuarium quinquaginta		Anglicæ naues	22
remorum	53	Anserculus	75
Aetuar. triginta remorū	53	Antennæ	69
Aetuariū uiginti remorū	53	ἀντλῶ	66
Ædificare classē & or-		ἀντλῶν ἱκκεχῶδῃ, sentinam	
nare	12	exhaurire	66
Ædificare naues	12	Aperta nauis	15. 29
Acratæ naues	20. 61	ἀφρακτα	30
Aerea rostra	61	ἀπόγαια	74
		ἀπαιδολύθη	

I N D E X.

ἁπλοῦς	15	Capitanea nauis	20
Aquariae naues	40	Captiuae naues	62
Arenariae naues	40	Caraca Britannica	21
Argo nauis	27	Carbasa	71
Armatae naues	13	Carbonariae naues	18.40
Armata	11	Carchesium	69
Armata nauis	14	Carina	23
ἄριος	69	Carina pro tota nauē	65
Armiger	41	Carina uenter nauis	64
Arsenale Venetorum	9	Carinatus	65
Artemo	70	Κατάρρα	14.30.60
ἄριος ναυικός	10	Κατασκευὰ πλοῖα	50
Arundo	26	Catafscopium	50
ἄριος	73	Κατίδου	15
		Catastromata	72
B		Caudicae naues	20.21
Βάραι	39	Celetes	51
Bellicae naues	59	Celetizontes pueri	51
Biremes	31	Celeuma nauticum	11
Biremes hemioliæ	32	Celocem operam dare	44
Biremes leues celeres	31	Κελύκος	51
expeditæ	31	Celox	50
Biscoctum	10	Celox geleris	51
Bolis	76	Celox piratica	50
Bononienses naues	21	Centaurus nauis	21.22
		Χείρας	69
C		Cercuri	51
Κάως	74	Χαλκίμβολα	62
Cantus nauticus	10	Χαλκώματα	62
Capitaneus, & caput ar-	10		
matæ marinæ	10		

Χείρας

40

I N D E X.

Χἄρες σὺν ἄρης	76	Κοντῶτα	24
Chiæ naues	21	Contegere naues	14
Χηνίσκος	76	Κῶπου	72
Classẽm ædificare, & or- nare	12	Κωπη	ibidem
Classarij milites	11	Κωπηλατῆρ	48. 72
Classis	11	Κωπήρη	48
Classis depressa	15	Corbis	43
Claudianæ naues	21	Corbitæ	43
Clauus	75	Corbitam operam dare	44
Clauum Reip. tenere	75	Corbitare	44
Codicariæ naues	21	Corbitæ tardior	44
Colligere nauigia	7	Cornua	69
Cõchæ seipsas carināt	65	Corui	72
Conductum nauigium	7	Κρητόδρα	39
Conflictari tempestatis	7	Creticæ naues	21
sentinæ uitij	66	Cybea	44
Conscendere absolutè	16	Κυβερνήτης	75
Conscendere nauem	16	Cymba, cymbium	54
Consternere naues	14	Cymba fluuiatilis traiecto- ria	57
Consternere paludes pon- tibus	14	Κύμβα, κύμβιον	54
Constratæ naues	60	Cymbula	55
Cõstratæ naues, tẽpestati- bus et pcellis marinis	14	D	
Constrata nauis & tecta		Dare corbitam operam & celocem	44
14. 29		Dare uela	70
Construere nauem	12	Deceres	37
Contecta nauis	14	Decemscalmium	49
Cõtẽdere uelis & remis	29	Deciremes	37
		Delphinophori holcades	21

I N D E X.

Deppana naues	21		E	
Depressa clafsis	15	ἰκκαδικήρης		38
Deprimere naues	15	ἰδῶλια		67
Descēdere ad naues uel	na	ἑκόθρη		53
uiculas	16	ἰλκω		39
Detergere remos	72	Elicere naues		13
Dextrum & sinistrum	na	ἰμβολα	62.68	
uis latus	64	ἰνῆρες		13
Διαβάνειν τὸν ποταμὸν	8	Enneres		35
Dicrota	30	ἰπακτιῆρες		53
Δικωπία	57	ἰπακτρία		53
Differentiæ particulares	nauium	ἰπακτῆρις		53
	28	ἰπακτρον		53
Διῆρες	30	ἰπακτροκέλης		50
Dissipatum & dissolutum	nauigium	ἰπαράμβροι τὰ ἀκάα	φῶς	
	7	γαν		70
Δωδυσσκόλιμον πλοῖον	49	ἰπιβάδης, ἰπιβάδης		47
Δωδικήρης	38	ἰπιβάνειν		17
Dolo	71	ἰπίγαια		74
Δόλωρ	ibidem	ἰπίφομο		71
Dolonibus erectis altum	petere	ἰπωτίδης		57
	71	ἰφόλιον		53
Dolonibus sublati effusè	effugere	Erectis dolonibus altū	petere	
	ibidem	tere		70
Δρυοχθ	65	ἰρίτζ		73
Ducere uela	70	ἰρετμο		72
Dū clauū rectū teneā	75	Esse in salo nauis quando		
Duodecim ordinū naues	38	dicitur		16
Duorū scalmorū nauig.	64	Exantlare		66

Excus

41

I N D E X :

Excursores naues	62		G	
Exercitus naualis	11	Gaulus		45
Exhaurire sentinam	66	Gaulds		ibidem
Ex naufragio tabula	11	Geraria nauis		39
Exploratorix naues	50	Gubernacula		75
Extremus remorū ordo	72	Gubernator		75
Exuuie nauticæ	10		H	
	F	Harpagones		76
Fabricare nauigia	13	Hedolia		67
Facere nauem	12	Hendeceres		37
Facere naufragium	16	Hepteres		ibidem
Facere uela	70	Hermionides		21
Fluuiatiles naues solubiles		Hexeres		36
à Semiramide inuētæ	57	Hippagines, hippagogi,		
Fori	67	hippegi		43
Foriculi	ibidem	Holcades delphinophori		21
Franciscis nauis regia	20	Horia		55
Frangere nauem	16		I	
Fruментарix naues	18.40	Iacere anchoras		74
Fugere aliquid uelis	re-	Iason primus longa nauē		
misq;	70	usus		27.29
Fundare naues, affirmare		Inhibere		68
anchoris proiectis	13	Instruere naues		13
Fūdare naues, et statuere.	13	Instrumenta nauium		63
Fundū internū nauis	65	Interscalmium		64
Funes anchorarij	74	isiop		69
Funes nautici	10	isōs		68
Funes opifri	75	Istrix		21
		Italix		21
			f	Lacon

I N D E X.

L		Maius et minus uelū na. 70
Laconice	21	Malus 68
Latera nauium	64	Manus ferree 76
Lauatorium quod uulgus nostrum uocat, id Veneti		Mare ueliuolum 70
scapham dicunt	58	Massiliane 21
Lembi expediti	52	Megarides 21
Lembi fluuiatiles	53	Μικρὰ σκαφίδιορ 53
Lembi maiores	52	Milesie 21
Λίμβοι	51	Militaris nauis 41
Lembus	51	Milites classarij 11
Lembi in usu præcursoriarum nauium	52	Ministratoriū actuar. 53
Lenunculus	55	Minuta actuaria 49
Leucadie	21	Moneres 30
Λευσιδης	31	Monocrota 30
Liburni	31	Monoxyle lintres 24
Liburnice	31	Myoparones 45
Ligna pro nauibus apud Venetos	11	Myoparo piraticus 50
Lintres	57	Myriophori 19
Lintres pro alueis	58	N
Lintres monoxyle	24	Nauale 9
Lutaria naues	18	Nauale prælium 10
Λύσσαδι τὰ ἀπόρθηα	74	Nauales scij 10. 73
Λησρικὰ πλοῖα	50	Naualis apparatus, crime, triumphus, tuba 10
M		Naualis exercitus 11
Μακρὰ πλοῖα	28	Ναυαρχίς 20. 62
Μάχιμοι	73	Nauarchus 10
Magnū nāuigium	7	Nauclerus 10
		Naues arate 20. 61
		Naues

I N D E X.

Naues æstuariæ	46	Naues piscatoriæ	33
Naues aquariæ	40	Naues præcursores	62
Naues arenariæ	40	Naues præcursoria, et præ	
Naues bellicæ	39	navigantes	50
Naues cæsis salicibus et ui-		Naues præsidariæ	62
minibus cõtextis, ac co-		Naues rostrate	19
rio circũuolutis, factæ	25	Naues speculatoriæ	50
Naues carbonariæ	18.40	Naues traiectoriæ	57
Naues captiuæ	62	Naues turrite	19.60
Naues caudicæ	21	Naues ueliuolantes	70
Naues codicariæ	20	Naufragia, ac bonorum di-	
Naues constratæ	60	reptiones	11
Naues exploratoriæ	50.63	Naufragium	11
Naues excursores	62	Naufragium facere	15
Naues ex longis, & onera		Naufragiũ gloriæ facere	11
rijs mixtæ	45	Naufragus	11
Naues farinariæ	18	Nauibus uerba propria	12
Naues foenariæ	40	Nauicella	8
Naues fluuiatiles	18.56	Nauicula	8
Naues frumentariæ	18.40	Nauicula duorũ scalmorũ	
Naues graues	39	Nauicula parua	8
Naues lignariæ	18.40	Nauicula piscatoriæ	33
Naues longæ	28	Nauicularius	23
Naues lutariæ	18	Nauigare	9
Naues magnæ	19	Nauigare Anticyram	9
Naues onerariæ	39	Nauigare in Britannia	9
Naues papyro, scirpo, &		Nauigare in Indos	9
arundine contextæ	25	Nauigare in Massiliam	9
Naues paræ	20	Nauigatio	7
		f 2	Nauig

I N D E X.

Nauigia actuariaria	46	ferentie	28
Nauigia duorū scalmor.	64	Nanium primus usus	22
Nauigia prædatoria	50	Nauū rostris antiqui con-	
Nauigia seruilia & mini-		currebant	61
stratoria	46	Nauium tyrocinium	7
Nauigia uectoria	47	Nauis	5
Nauigiolum	7	Nauis adu	9
Nauigium	7	Nautæ	10
Nauigiū actuariolum	49	Nauticæ exuuiæ	10
Nauigiū triū scalmorū	64	τὸ Ναυτικόν	11
Nauis	5	Nautici funes	10
Nauis aperta	15	Nauticum cele uma	111
Nauis armata	14	Nauticus cantus	10
Nauis bonorū omnium	6	Nauticus panis	0
Nauis capitanea	62	Ναύγια	6
Nauis constrata, & conte-		Ναυγίαι	9
cta, uel tecta	15	Ναῖς πρόπλοι	63
Nauis geraria	39	Ναῖτες σπαῖος	11
Nauis in portu, salo, uel		Nodū in scirpo querere	26
littore	16	Nomina nauū ab isigni	21
Nauis mille ducentorū ton-		Nomina nauū ab inuento	
nellorum	19	ribus	20
Nauis militaris	41	Noia nauū ab usu dedu.	17
Nauis palcarum	18	Nomina nauū à cursu uel	
Nauis prætoria	20	statione	19
Nauis uinaria	18. 40	Nomina nauū à forma	19
Nauium partes & instru-		Noia nauū à ministerio	18
menta	63	Nomina nauium à patria	
Nauium particulares dis-		deducta	21
			Nomina

Noīa nauū à p̄icipatu 20	Παράσημος	21
Nomina nauium à p̄inci- pibus deducta 20	Παρασύρη τασούς	72
Nomina nauium à rebus quas gestant 18	Pars media nauis	64
Nomina nauū que latius patent 17	Partes nauium	63
Nouem ordinū naues 37	Particulares nauium diffe- rentiæ	28
O	Parua celox	31
Ostres 37	Paruæ naues	20
Ὠκείες 18.39	Parua nauicula	8
Onerariæ naues 17.40	Parua scaphula	33
Operam corbitam, & ce- locem dare 44	Paruulum nauigium	7
Opiferi funes 75	Paruum nauigium	8
Ὀπλιταγωγὸς ναῦς 40	Pectines seipfos carināt	65
Ord 74	Παραπικὰ πλοῖα	50
Oram soluere 74	Πεντακαίδεκάρης	38
Ordo extremus remorū 72	Πεντεκόντορος	33
Ornare classē 12	Pentiremis	35
Ὀρόνη 69	Πεντῆρης	34
Ὀξύ κελύτιον 31	Πόρινοι	73
P	Permittere uela uentis	70
Πόκτωτες 37	Perparuum nauigium	7
Palearum nauis 18	Perpediculū nauticum	76
Pandere uela 70	Pes	69
Panis nauticus 10	Petere altū dolonibus cre- tis	69
Papyrus 25	Phaseli	45
Parafemon 75	Phœnicæ	25
	Φορτηγικὸν πλοῖον	39
	Φορτηγὸς	18

I N D E X.

Φυλακίδες	62	Πορθμῆα	43
Γηλάλια	75	Πορθμῆα κωπήρα	43
Piratica celox	50	Πορθμῆα πλοῖα	57
Piraticus myoparo	50	πορθμὸς	57
Piscatoriae naues	53	ποτάμια πλοῖα	56
Piscatoriae naues cōtecta	14	Ποῦς	69
Piscatoria nauicula	54	Præcursores naues	62
Piscatoria scapha	54	Præcursorie & prænauia	
Pistris, triremis leuis	33	gantes naues	50
Πλάτα	72	Prædatoria nauigia	50
Πλυραί	64	Prætoria nauis	20.62
Πλυρώματα	10.73	Præsidiarie naues	62
Πλοῖα κατασκοπικὰ	50	Pristis	22
Πλοῖα ληστρικὰ καὶ παρα-		Producere naues ex nauibus	
τικὰ	50	libus	14
Πλοῖάριον	7	Πρόπλοι	63
Πλοῖα πορθμῆα	57	Πρόπλυς ναῦς	50
Πλοῖα ποτάμια	56	Prora	67
Πλοῖον	7	Πρωράτης	75
Πλοῖον ἀλιευτικόν	54	Proreta	67
Πλοῖον Λωδικόσκαλμον	49	Πρωρίς	67
Πλοῖον τρισκαλμον	64	Πρόσκωποι	73
Πλόος, nauigatio	7	Prosumia	55
Pontes fluuiatilibus nauibus constrati	57	Prouchi ad aliquid uelis	
Pontones fluuiatil.	42.48	passis	70
Pontones militares	41	Πρύμνα	68
Pontones remis acti	41	Πρύμνας κρούεαθ	68
Πόρια στρατιωτικὰ	41	Primus nauium usus	22
		Prymnesia	74.75

Esuvia pro profuvia	55	Remiges	10.73
Puppis	68	Remis uelisque; aliquid fugae	
Q		re	70
Quadragesima ordinum nauis	36	Remorum extremus ordo	72
Quadragesima remigibus agebatur quinqueremis	36	Remos detergere	72
Quadragesima remigibus agebatur quinqueremis	36	Remulco nauis traheretur	42
Quadragesima remigibus agebatur quinqueremis	36	ῥημολκῶν	15.41
Quadragesima remigibus agebatur quinqueremis	34	Rhodiae nauis	21
Quatuordecim ordinum nauis	38	Rostra	61
Quatuordecim ordinum nauis	38	Rostra ex aere	62
Quiddecim ordinum nauis	38	Rostratae nauis	19.61
Quinquagesima remorum actuarium	53	Rostris nauium antiqui con-	61
Quinquagesima remorum actuarium	53	currebant	61
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	63	Rudentes	74
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	63	Rudentum sibilus	74
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	63	S	
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	63	Salo nauisaeque confici	66
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	34	Salum	16
Quinqueremes antiquorum celeritate et cursu longe anteuertebant	34	σάλανα nauis	21
Ratiarius	23	Scalmus	63
Ratis	23	Scaphae tectae	14
Ratis scirpea	26	Scapha pro alueo	24.58
Recedere a portu	74	Scapha pro uase culinario	58
Reficere nauis	14	Scapha piscatoria	54
Regina, Anglica nauis	20	Scaphium	58
Rei familiaris naufragium	11	Σκισσοφόρα κτήν	39
Remeculus, remieculus pro lenunculo	55	Σκάφην, in instrumento nauis est	58
Remis	72	Σκάφην πύργου	58
		f 4	Σκά

I N D E X.

Σκάφη τετραηρικὰ	38	Speculatoria naues	30
Σκαφίδιον	33	Speculatoria nauigia	7
Σκάφος, cōmune nauū	uo	Statumina nauium	64
cabulum	38	Στόλος	11
Σκάφος, concauitas & uen-		σρατιωτικὰ πλοία	39
ter nauis	38	σρατιωτικὰ πόρια	41
Σκάφος ἰντιλῆς	34	σρατιώτης	41
Scaphula	33	σρατιῆς	62
Σχολία	23	Subducere naues	17
Schedion, extēporaneū	23	Suppara	71
Scirpea ratis	26	Syracusie	21
Scirpus	26	T	
Sedecim ordinū naues	38	Tardior corbita	44
Selcucides	20	Ταρσός	72
Sentina	66	Ταρσούς παρασύρη	72
Sentinam exhaurire	66	Ταρσούς θρανῶν	72
Sentina sceleratorum rece-		Testæ naues	14.29
ptaculum	66	Tegere naues	14
Septem ordinum nauis	37	Tēpestatibus et pcellis ma-	
Seruilia & ministratoria		rinis cōstrate naues	14
nauigia	47	Tēpestatis & sentinae ui-	
Sex ordinū nauis	36	tis conflictari	66
Sibilus rudentum	74	Tenere clauum Reip.	75
Siciliana	21	Τετράρης	34
Σιτηοί	18.40	Τετρακοντήρης	38
Socij nauales	10.73	Thalamitæ et Thalamij	73
Soluere anchoras	73	Thranitæ	73
Soluere oram	74	Θρανῶν ταρσούς	72
Solubiles naues fluuiati-		Trabibus primū antiquos	
les	37	nauigasse	23

Trachelus	69	pandere	70
Trahere nauē remulco	15	Vela hinc atq; illinc ad ob-	
Traiectoria cymba	57	liquos uētos trāsferre	70
Traiectoriæ naues	57	Vela uentis permittere	70
Traijci flumē nauicula	8	Velificari	70
Traijcere flumen	8	Velificari honori suo	70
Traijcere in Aphricam	8	Velis passis prouchi ad ali-	
Traijcere in continētem	8	quid	70
Traijcere in insulam	8	Velis remisq;	29
Traijcere in rudetum	8	Velis remisq; aliquid fuge-	
Transra	72	re	70
Tredecim ord. naues	38	Veliuolantes naues	70
Τριακόντορες	53	Veliuolum mare	70
Τριαρικὸς	10	Vellere anchoras	74
Τριάρμυνο	6	Velum	69
Triremiolie	34	Velum maius nauis	70
Τριῆρης	32	Velum minus nauis	71
Triremes leucs	34	Velum quod à tergo nauis	
Triremis	32	est	71
Τρισκαλιον πλοῖον	64	Venter nauis & pars me-	
Triū scalmorū nauigiū	64	dia	64
Τοῖχος ἰωάννου καὶ δέξινο	64	Verbum nauticum	10
Tonsilla	75	Vinaria nauis	18.40
Turritæ naues	19.60	Vndeciremes	37
Tyrocinium nauium	7	Y	
V		Ἰπηρετικὰ πλοῖα	46
Vectores	47	Z	
Vectores otiosi et liberi	75	Zygite	73
Vectoria nauigia	47	F I N I S.	
Vela dare, ducere, facere,		f 3	IN

INDEX GALLI

CARVM ET EXTERNA-
RVM VOCVM.

A

Affuter une nauire	13	Batello	39
Amarer	16	Batteau ou nauire de deux	
Ancrer	74	cētz tōneaux ou plus	19
L'appareil grand	70	Batteau petit	7
Armee de mer deffecte &		Bat. petit a passer leau	8
enfondree, ou mise a fons		Batteaux a bled	18.40
15		Batteaux a bois	18.40
Armee sur mer	11	Batteaux a charbon	18.40
Armer les nauires	14	Batteaux a sablon	40
l'Artimon	70	Batteaux a uin	40
Assembler les nauires pour		Batteaux de charge	39
soy partir	7	Batteaux de charge sur la	
Auantcoureurs	63	riuiere	38
Auiron	72	Batteaux de uoyaiges, &	
		propres a mener person	
		nes ca & la	47
Bac	42	Batteaux marchans	39
Bachot	59	Batteaux passagiers	47.57
Balesrieres	72	Batteaux sur la riuiere	56
Bancz	72	Beaupré	68
Barguette	59	Le Besle	67
Bariquelles	58	Biscuyt	10
Barque longue	53	Brigantin	50
Barque petite ou batteau		Brigantin, fregate nayant	
petit	7	qu' une	

qu'une rame pour b̄ac 30		E	
Burchida aqua	18	Edifier des nauires	12
Burchio da paglia	18	Enfondrer les nauires en	
		leau	15
C			
Cables	74	Espion	50.63
Caler la uoile aux mau-		Estre passe de la leau en	
uais uentz	70	batteau	8
La Capitaine	62	F	
La Carena	64	Faire une nauire	12
Les Ceinſtes	64	Figures	74
Chables	74	Flettes de passeurs	57
Chalantz	56	Foigniers	40
Charieres	42	Fonsetz	40
Chasteau gaillard	67	Fregate dune rame pour	
Chasteau de derriere	68	banc	30
La Cheuille	63	Fustes	28
Ciurma	10.73	Fustes de deux rames pour	
Copano	59	banc	31
La Columba	65	Fustes legieres	31
Corbiner		G	
Cordage	74	Gabia	44
Cornemuse	40	Galce de trois rames pour	
Costez de la nauire	64	banc	32
Des Courbes	65	Galce de quatre rames	
Crochetz a harper les na-		pour banc	34
uires	76	Galce de cinq rames pour	
		banc	34
D			
Desancrer	74	Galce de six rames pour	
		banc	

I N D E X.

banc	36	L	
Galee de sept rames pour		La garnison	62
banc	37	Lancre	73
Galee de huyt rames pour		Lappareil	69
banc	37	Lartimon	70
Galee de neuf rames pour		Lascher la uoile au uët	70
banc	37	Le space entre deux rames	
Galee a dix rames pour		ou cheuilles	64
banc	37	Loſsec	66
Galee de unze rames pour		Lufandes	40
banc	37	M	
Galee de douze rames		Matclot, pilot, patron de	
pour banc	38	nauire	10
Galcons	45	Matteredu	68
Galces	28	Le Matz	68
Galees et fuſtes legieres	46	Mettre les nauires en mer	
Galees legieres	34	14	
Galiotz	73	Monter ſur mer	16
Garides	72	Moulliers	40
Garniſon	62	Muſnicres	40
Garrot	75	N	
Gouuernaulx	75	Naſſelle	8
Le Grand appareil	70	Naſſe ou naſſelle de peſ-	
Groſſe nef	39	cheur	53
H		Naſſe. petite a paſſer les	
Haultbancz	74	au	8
Haure	10	Naue rompue, caſſee &	
Hourches	39	brisce	7
Hunc	44	Nauire de guerre	14
		Nauire	

47

I N D E X.

Nauire de deux centz ton-	Prendre terre	74
neaux ou plus	19 La Proue	67
Nauires a bled	40	Q
Nauires couuertes par les	La Quille	66
costez	60	R
Nauire de charge	39 Le Rable	65
Nauires de uoyages, &	Racoustrer nauires	14
propres a mener per-	Rames	72
sonnes ca & la	47 La Raque	69
Nauires gaignees sur mer		S
62	Schipho	59
Nauires passagieres	47 Sentine	55
Nauires prisonnieres	62 Spiaggia	16
		P
	Squif	53
Les Pans, ou costes de la	Stradiot	41
nauire	64 Susain	68
Passer au terrain	8	T
Passer de la leau	8 Le Tillac	67
Passer en l'isle	8 Tronc	40
Patron de nauire	10.75 Vne Toue	57
Petite barque ou batteau	7	V
Petit batteau ou petite naf	Valensines	75
se a passer leau	8 La Voille	69
Petiz batteaux seruans	Verges du trac	69
aux grandes nauires	59 Vinottier	46
Pieu	75	Z
Pilot, patron de nauire	10 Zattare da carbon	18
Pont de derriere	68 Ziare	68
Poupe	68	FINIS.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

• BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE •